

ÚVOD

Na úvod této diplomové práce bych chtěla zmínit, proč jsem si vybrala téma lidové písně. Od svého raného dětství jsem vyrůstala prostředí, kde hudba byla a je součástí každodenního života. Obklopoval mě svět různých zvuků, mezi které patřila i lidová píseň. Bylo zvykem, že jsme si vždy našli čas na zpívání písničky. Ozývaly se u nás jednohlasy i dvojhlasy a někdy i s doprovody na klavír nebo na violoncello. Toto prostředí mě natolik ovlivnilo, že jsem po dobu povinné školní docházky navštěvovala pěvecký sbor v Základní umělecké škole Františka Sušila v Rousínově. Lidová píseň a hudba mě provází doposud.

Dnes, v době moderní techniky, je snadná přístupnost k jakýmkoliv nejen hudebním zdrojům. Děti neustále poslouchají spoustu hudebních žánrů. K poslechu lidové písně nemají tolik příležitostí. Zajímalo mě, zda dnešním dětem pojem lidová píseň něco říká. Zda se stále ještě zpívá doma. Nebo lidová píseň není už pouze záležitostí základních uměleckých škol, hodin hudební výchovy ve škole či lidových kroužků.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. V teoretické části se zabýváme informacemi o lidové písni obecně a o lidové písni na Rousínovsku. Do první kapitoly jsme zařadili několik pohledů a členění lidové písně, protože každý sběratel písně dělí trochu jinak. Druhá kapitola přibližuje Rousínovsko, jeho polohu, historii a zejména zvyky, které se tu v nynější době udržují. Dále v této kapitole uvádíme soubory, které se tu nachází a sběratele lidových písní, kteří se zajímali o náš kraj nebo z něj pocházeli. Jedním z hlavních sběratelů je rousínovský rodák František Sušil.

Po úvodní teoretické části přichází praktická část, kde jsme se snažili zjistit znalost lidové písně mezi dětmi čtvrtých a pátých ročníků základních škol. Zvolili jsme základní školy v okolí Rousínova a jednu základní školu ve Vyškově, kde probíhá rozšířená výuka hudební výchovy. Porovnávali jsme znalosti i mezi dětmi za tříd s rozšířenou výukou hudební výchovy a ze tříd s běžnou výukou.

Další praktickou částí je projekt zabývající se lidovými tradicemi. Vybrali jsme základní tradice, které mohou i dnešním dětem něco říci. Ke každé tradici je uvedena její historie, jak se slavila dříve.

Smyslem diplomové práce je poukázat na znalost lidové písně u dětí, seznámit se s dosud živými tradicemi a předložit tradice, se kterými můžeme děti seznámit.

1 Lidová píseň

„Nezpívejte národních písní jen na ukázkou v koncertě. Zpívejte při práci, když to dovoluje. Zpívejte píseň, když vám ji tesknice a roztoužení připamatuje. Nechlubte se v písni hlasem ani mělkou citlivostí; jsou daleky národní písni licoměrnosti. Zpívejte je s potřebou, s jakou byly skládány.“ L. Janáček (Bonuš 1952)

V odborné literatuře se setkáváme s různými definicemi pojmu lidová píseň. V publikaci *Národ v písni* (Seidel 1941) uvádí Alois Hába:

„V lidové písni našeho národa i jiných národů projevuje se citová stránka lidského žití bezprostředněji, než v jiných oborech lidového umění.

Obdivujeme se krojům, výšivkám, malůvkám, keramice; vážíme si bohatství nápadů, účelnosti a přesnosti provedení.... Zpíváme-li lidové písně, prožíváme jejich obsahovou, náladovou i hudební hodnotu mnohem silněji, než vnímáme výtvarné umění.“

Ve všech publikacích se setkáváme s názorem, že lidová píseň provází člověka po celý jeho život. Můžeme ji slyšet všude kolem sebe od narození až do smrti. Je to píseň, kterou si lidé sami vytvořili nebo podle potřeb předělali.

Lidová píseň společně s pohádkami, pověstmi, legendami, příslovími, hádankami, pranostikami, apod. patří do lidové slovesné tvorby neboli folkloru. Vědecká disciplína, která se zabývá studiem folkloru, se nazývá folkloristika.

Autoři lidovou píseň dělí na několik druhů. Většinou jsou rozděleny podle tématu, o kterém se v nich zpívá. Pajer (1989) dělí písně podle okruhů příležitostí a působení na člověka. Písně se mohou vyskytovat v rodinném životě, lidské práci, společenském životě s cyklem kalendářních obřadů a jako zvuková kulisa.

Písňové projevy rodinného cyklu bývají různé tradice a obřadní kultury. Řadí se sem i dětský folklor, který většinou stává osamocen. První, co na dítě začne působit, je kontakt s matkou v podobě ukolébavky. Často to byly pouze popěvky. Dalším formováním dětí byly hry s dospělými např. Vařila myšička kašičku, Kovej, kovej, kovářičku. U všech prvních nápěvků či říkadel byl důležitý rytmus, se kterým se děti takto seznamovaly. Mezi další a nejkrásnější obřadní písně patří písně v průběhu čepení nevěsty. Do této skupiny patřili také přání a vinše.

K písňím neobřadním řadíme písně na rozloučení se svobodou, písně o těžkostech manželského stavu, zábavní funkci měly písně při svatebním veselí.

Dalším typem písní jsou písně pracovní. Zpívaly se u pracovních příležitostí. Děly se na písně v přírodě a písně, které vyplývaly z pracovního rytmu. Písně v přírodě se zpívaly např. u hrabání sena, při pracích v lese, pasení dobytka. Mohl to být buď vícehlas, sólový zpěv nebo i dialog. Písně vycházející z pracovního rytmu souvisely se samotným rytmem pracovního nářadí. „K jeho zdůraznění sloužily improvizované rytmické nástroje, nejčastěji to však bylo samo nářadí, používané při práci a vydávající vlastní zvuk. Uplatňovaly se rozmanité písně, nejčastěji sudodobé, „pochodového“ charakteru, které vyhovovaly společným pohybům a pracovnímu tempu.“ (Pajer 1989) Mohly to být písně při stavbě domu, stloukání másla, apod. Píseň při práci měla často jen zábavní charakter. Specifickou skupinu u pracovních písní tvoří písně podomních řemeslníků a obchodníků, jejichž popěvky měly posluchače zejména upozornit na jejich zboží.

Třetím typem písní jsou písně spojené s příležitostmi výročního cyklu. Jedná se o tradice, u kterých koledníci sbírali různé odměny peněžní nebo naturální. Na jaře to bylo vynášení smrtky, Velikonoce byly ve znamení pomlázky, podzim byl spojen s dožínkami. Hlavními zimními svátky byly Vánoce ale také tříkrálová obchůzka a masopust. K příležitostným písním patřily písně zpívané v době odvodů na vojnu a písně při jarmarcích.

Poslední skupinou, kterou J. Pajer uvádí, nejsou klasické písně, ale spíše skupiny zvuků mající různé zabarvení, intenzitu a rytmus. Lidé napodobovali zvuky, které slyšeli ve svém okolí. Mohly to být: zvuky zvonů, klapot koňských kopyt, klepání cepů, předení na kolovratu, ptačí zpěv, klapání dřeváků, chod hodin, apod.

Z uvedeného dělení vyplývá, že dříve byla lidová píseň součástí každodenního života lidí. Provázela je celým životem a při každé příležitosti. Lidé se aktivně podíleli na vzniku písní.

Valový (1978) má rozdělení písní bohatší. Uvádí osm hlavních kategorií lidové písně. Některé druhy písní jsou stejné jako u Pajera. Připisuje různé třídění písní tomu, že se písně mohou třídit podle textu nebo podle nápěvu a tyto dvě složky spolu nejsou vždy v úzké spojitosti. Valový se inspiroval dělením písní ve sbírce Františka Sušila „Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými“ (1859).

První kategorií písní jsou písně obřadní, které se vážou k tradičním obřadům jako jsou hody, koledy, písně k smrtné neděli, přístky, svatební písně. Obřadní písně doprovázely naše předky po celý jejich život.

Druhá kategorie jsou písně taneční. Text písně byl u nich méně významný. Týkalo se to zejména písní hospodských a písní zpívaných na zábavách.

Pracovní písně jsou třetí a jsou zde uvedeny stejné přívlastky jako u Pajera.

„Lyrické písně vyjadřovaly především subjektivní vztah anonymního skladatele – zpěváka k nejširší oblasti jeho psychického života. Jsou pro nás souhrnným pramenem poznání etiky i morálky lidu, dovolují nahlédnout do emocionálních postojů našeho národa v období tvorby těchto písní. Překvapují hloubkou uvážlivostí, ryzí upřímností i svou dokonalostí v pokorné prostotě subjektivní filosofie lidu.“ (Valový 1978)

Pod lyrické písně se řadí písně milostné, ve kterých je vždy tím nedůležitějším cit. Sounáležitost lidí s přírodou byla příčinou, že v písních byly city často připodobněny k přírodním úkazům.

Písně vojenské se zpívaly zejména při odvozech. Protože vojáci nástupem na vojnu unikli tvrdé robotě, v písních se objevovalo málo smutku. Spíše pouze popisovali holou skutečnost.

Už sám název prozrazuje, co je tématem protestních písní. Většinou to byla nespokojenost s přístupem horních vrstev, později s politickým přístupem.

Poslední kategorií písní jsou písně epické. Lidová píseň byla velmi oblíbená a tak se do písní dostaly i příběhy, které lidé znali a zajímali je. Příběh v těchto písních bývá dramatický a vždy má vyústění například v potrestání viníka a dál v mravním poučení z příběhu. Epické písně jsou základem lidových balad.

Publikace od jiných autorů uvádí opět jiná dělení, každý autor má lidové písně rozdělené do jiné počtu kategorií. Avšak základní témata v písních zůstávají stejná a podle nich i názvy jednotlivých kategorií.

1. 1 Historie Rousínova

První zmínka o Rousínovu je z roku 1222. Již ve 14. století víme, že se Rousínov skládal za dvou částí: Starý Rousínov (dnes Rousínovec) a Rousínov. Rousínov se rychle rozvíjel. Ležel totiž na cestě z Brna do Olomouce.

Rousínov leží krajově na Hané, která je jednou z nejstarších oblastí na Moravě. Národopisná oblast Haná má bohatou lidovou kulturu s významným písňovým, hudebním a tanečním folklorem a zvykoslovím. Její nářečí přesahuje hranice Hané na Brněnsko, Drahanskou vysočinu a jinde. Z druhé strany na Rousínov působí Brněnsko.

Zvyky a jejich podoba se tedy mohou lišit. Rousínov měl bohatý kulturní život. Vznikala zde spousta spolků. Zejména od začátku 60. let 19. století bylo zakládáno mnoho český spolků a pořádána veřejná kulturní vystoupení, hudební produkce a divadelní ochotnická představení.

Na památku zdejšího rodáka Františka Sušila byla spousta nově zakládaných spolků pojmenována po něm. Od Roku 1872 24. června byl v Rousínově vytvořen Zpěvácko-hudební spolek Sušil, který se brzy po odchodu svého vedoucího rozpadl.

Pod Rousínov patří okolní vesnice Slavíkovice, Čechyně, Kroužek, Královopolské Vážany, Vítovice.

1. 2 Zvyky na Rousínovsku

Na Rousínovsku se dodnes dodržuje několik tradic. Nejvíce zvyků se odehrává ve vesnicích v okolí Rousínova. Včetně Rousínova jsme se zaměřili na vesnice: Královopolské Vážany, Vítovice, Habrovany, Olšany, Slavíkovice. V těchto vesnicích se dodnes udržuje zvyk vynášení Smrtky – Smrtná neděle. Účastní se ho mnoho lidí z vesnice a také vystupují malé děti, takže tato tradice zůstává neustále živá.

1. 2. 1 Smrtná neděle

Zvyk vynášení smrtky se v Čechách a na Moravě odehrává většinou pátou postní nedělí (14 dnů před Velikonocemi). Lidový název neděle souvisí se smrtí Ježíše Krista připomínanou v liturgii. Tento zvyk patří k nejstarším našim výročním zvykům.

Z historických dokumentací se můžeme dovědět, že se ho zúčastňovali dospělí. V dnešní době patří zvyk hlavně dětem.

Názory na podobu zvyků Smrtné neděle se liší. Prapůvodní podoba zvyků smrtné neděle měla zřejmě dvě části. Symbolické vynášení smrti v podobě slaměné postavy ze vsi, její pálení v očištném ohni a vhažování do tekoucí vody, aby konečně zima odešla a přišlo očekávané jaro. Druhá část obřadu spočívá v přinášení nového života do vsi v podobě zeleného stromku.

Podle Miroslava Válka (Dětské výroční zvyky a obyčeje na jihovýchodní Hané, Kroměříž 1989) se název Smrtná neděle pojil pouze se zvykem vynášení smrti, kterým

se oslavoval konec zimy, a vítalo přicházející jaro. Název slaměné loutky se krajově lišil. Říkalo se jí „Smrt“ nebo „Mořena“. V české i moravské tradici byla dominantní ženská podoba loutky. Méně často se vyskytovala loutka v mužské podobě. V některých částech Hané bylo možné ještě ke konci 70. let 20. století zhlédnout obchůzku se „Smrťákem – Mařákem“. Obchůzka s „májkem“, malým smrčkem ozdobeným vyfouknutými vajíčky a řetězy z barevných papírů byla přisuzována propojení obchůzek na Smrtnou neděli a na Květnou neděli.

Prameny a literární zprávy z 19. a 20. století uvádí, že obchůzka se stromkem patřila děvčatům školního a předškolního věku. Děvčata navštěvovala jednotlivé domy, kde dostávala hlavně naturální dárky. Když obešla celou ves, hospodyně připravovaly pro děvčata pohoštění.

Tento zvyk udržovali lidé zejména z chudších vrstev, často se označoval jako ptaní, po žebrotě. To přispělo k jeho postupnému upadání a někdy i zániku.

Královopolské Vážany

Královopolské Vážany leží v bezprostřední blízkosti Rousínova, rodiště sběratele Františka Sušila. V obci se v době, kdy František Sušil žil, velice udržovaly tradice a zvyky. Slavily se zde hody, ostatky, dožínky, rekrutská zábavy, rozchodná (poslední zábava před adventem). Je to obec s bohatou hudební tradicí. Z lidových zvyků, obyčejů a písní se zachovalo velmi málo. Živá je doposud obchůzka dívek na Smrtnou neděli po domech s nazdobeným stromkem. Zdobí se výfuky z vajec a řetězy z barevných papírů. Dříve holubičkami z hedvábného papíru. (Příloha číslo 1).

Jak se slavila Smrtná neděle před 30 lety v Královopolských Vážanech. Podle vyprávění rodačky paní Žofie Pospíšilové

Nejradostnější den z celého roku byla pro vážanská děvčata Smrtná neděle. Hned po ostatcích se děvčata domlouvala, u koho bude. Na smrtnou neděli chodila všechna děvčata do šestnácti let. Poručnice obstaraly strom, malovaly výfuky, dělaly růžence, lepily řetězy a korouhvičky. Vždy před Smrtnou nedělí se děti rozdělily na dva tábory. Od kostela nahoru – „vrchňanští“, dolů - „dolňanští“. V soboru před smrtnou se děvčata sešla v domě, kde měla být hostina. Nastrojil se strom výfuky, růženci, papírovými řetězy a na vršek se uvázala kytka z papírových růží. V neděli ráno, když přišli lidé z ranní mše, se začalo chodit po dědině. Děvčata měla rozdělené, co bude která vybírat.

Vybírala se mouka, cukr, sádlo, vejce, trnky, mák, krupice, mléko a peníze. Poručnice nosily strom a kasu s penězi. Šlo se dům od domu a zpívala se písnička: „Smrtná neděla,...“ Když otevřeli, dveře křičela děvčata: „Tetičko, mlíko, tetičko, móku,...“ Když se stalo, že nikdo neotevřel, dozpívala se písnička do konce a přidalo se: „Šóp bleche ze střeche do vašeho lůška.“ Obešla se celá dědina a v poledne byla nachystaná hostina u některé poručnice. Vždy se jedla krupice, koblihy a čaj. Co se z vybraného materiálu nespotřebovalo, prodalo se chudobnějším lidem laciněji než v obchodě. Peníze se rozdělily mezi děvčata, největší podíl získaly poručnice.

Porovnáme-li dřívější a současnou podobu Smrtné neděle, zjistíme jisté rozdíly. Maminky současných kolednic vzpomínaly, že v době jejich dětství se obyčejně účastnily pouze starší dívky, které strom unesly, takže nepotřebovaly chlapce. Chodívaly dva zástupy dívek. Oba průvody spolu soupeřily, na kterém stromku je víc výfuků. Na Smrtnou neděli se v Královopolských Vážanech nikdy nechodilo v krojích. Na stromky se věšely i holubičky z hedvábného papíru. Nahoru se připevnila kytka papírových růží, od níž visely mašle – papírové nebo krojové. Stromek se vydražoval u pomlázkové muziky o velikonočním pondělí.

V Královopolských Vážanech mají v současné době přípravy i samotný průběh obchůzky velmi osobitý ráz. Spolupráce maminek akterek se tu projevuje víc, než v kterékoliv jiné obci. Právě ony se snaží svým dcerám přiblížit kouzlo tradice, detailně je seznamují se smyslem a podobou obyčejů, učí písničku. Hrají také nemalou roli v průběhu obchůzky a podílí se na jejím slavnostním zakončení. Organizaci obchůzky mají na starosti větší děvčata, která pozvou všechny dívky přiměřeného věku. Dříve se jim říkalo poručnice, dnes je tak děvčata neoslovují, ale mají toto pojmenování v povědomí. Dívky každoročně malují výfuky na stromeček a vyrábějí ozdoby, pak se všechny scházejí před začátkem obchůzky – přibližně v osm hodin ráno. Ve spořádaném zástupu dvaceti i více osob, který je doprovázen místními hochy na kolech, procházejí dívky dědinou a přitom zpívají o Smrtné neděli. Dívky se většinou rozdělují do dvou skupin. Skupina menších dětí předškolního věku a mladšího školního věku chodí po hlavní části dědiny. Skupina starších děvčat chodí do vzdálenějších částí. Sousedé, zvláště ženy, je už z dálky vyhlízejí a nabízejí přichystanou výslužku. To jsou nejrůznější potraviny. Kolednice vyzdvihují nádoby (konvičky, kyblíčky, aj.) a nahlas křičí: „Cukr!“ „Krupica!“ „Hladká mouka!“ „Povidla!“ „Mák!“ „Sádlo!“ „Marmeláda!“

„Čokoláda!“ Do koše dávají vajíčka, do pokladničky se vybírají peníze. Každý, kdo dívky obdaruje, dostane malý praporek na špejli, který si zapíchne do květináče za oknem. Získané potraviny sesypávají v průběhu cesty do velkých kbelíků, lavorů. Přitom jim pomáhají chlapci a vše se soustřeďuje u matky poručnice. Chlapcům se však dostává daleko větší cti. Střídají se v nesení ozdobeného stromku v čele průvodu. Důvod funkce je ryze praktický. Strom je pro dívky těžký a obchůzka trvá až do dvou hodin odpoledne. Po jejím skončení se účastnice sejdou v místní sokolovně a následuje společné pohoštění, které pomáhají připravovat maminky. Obvykle se vaří krupice a párky a pojídá cukroví. Po předchozí domluvě se potraviny děvčaty vybrané prodávají lidem v obci. Chlapci, kteří nesou stromek, dostanou svůj podíl výslužky. Po společném posezení a pohoštění se dívky mohou zúčastnit zábavného odpoledne plného her a aktivit pro děti.

Písnička, kterou říkají děvčata dnes, vychází z říkadlové melodie (zaznamenáno 9. března 2008):

Smrtná neděla,	všechno se to hodí sněst.
kam se nám poděla?	Vyhořela fara,
Prala plínky u studýnky,	blízko pivovara,
tam se nám ztratila.	a my jsme ji postavili
Čím se utírala?	pro našeho krále.
Lístěčkem, plístěčkem,	Král není doma
zlatým prstýnečkem.	jel do Kuřima,
Paní mámo krásná,	kupovat koření
dejte lžičku másla,	na hlavičku bolení.
pět vajíček nebo šest,	

Vítovice

Zvyk Smrtné neděle probíhá podobně i ve Vítovicích, které leží hned vedle Královopolských Vážan. Skupina děvčat chodí s nastrojeným stromkem po dědině. Strom je nazdobený vyfouknutými vajíčky a papírovými řetězy. Děvčata vozí stromek na káře. Ve Vítovicích se obchůzky neúčastní chlapci. Podle děvčat dostanou chlapci svoji výslužku při mrskutu. (Příloha číslo 2).

Děvčata vybírají po domech potraviny, ze kterých na konci obchůzky uvaří kaši. Obvykle dostávají krupici, mouku, cukr, vajíčka.

Písnička, kterou děvčata zpívají je téměř shodná s písničkou v Královopolských Vázanech (zaznamenaná 9. března 2008):

Smrtná neděla,
kam se nám poděla?
U studýnky, u lubánky,
ruce nohy myla.
Čím sis je utírala?
Šátečkem, kvítečkem,
červeným šátečkem.
Svatý Jiří vstává,
zemi odmykává,
aby tráva rostla,
tráva zelená,
fiala, růže,

kdo nám pomůže.
Pomůže nám svatý Jan,
nakonec i pán bůh sám.
Vyhořela fara,
blízko pivovara,
a my jsme ji vystavěli
pro našeho pána.
Pán není doma,
jel do Kuřína,
kupovat koření
na hlavičku bolení.

Vítovice u Rousínova
1. 4. 2001
zpívala skupina dívek
zapsala Věra Frolcová

Smr - tná ne - dě - la, kam se nám po - dě - la? U stu - dy - ky, u ru - bín - ky
ru - ce no - hy my - la. Čím se u - ti - ra - la? Lí - ste - ěkem, plí - ste - ěkem.
zla - tým pr - stý - ne - ěkem. Sva - tý Ji - ři vstá - vá, ze - mí od - ný - ká - vá,
a - by trá - va ro - stla, trá - va ze - le - ná, lí - a - la, rů - že,
kdo nám po - mů - že? Po - mů - že nám sva - tý Ján, na - po - sle - dy Pán Bůh sám.
Vy - ho - fe - la fá - ra, bli - zko pi - vo - vá - ra a my jsme ji vy - sta - vě - li
pro na - še - ho krá - la. Král ne - ní do - ma, jel do Ku - ři - ma,
ku - po - va - ti ko - ře - ní na hla - vi - ěku bo - le - ní.

Kšó blechy ze střechy
do vašeho lůžka,
aby se vám zakusly
do vašeho bříška!

Olšany, Habrovany

V Olšanech a Habrovanech se můžeme setkat s jiným typem obchůzky. Děvčata chodí v menších skupinách nejméně po dvou. Většinou si s sebou starší děvčata berou malá.

Každé děvče má svůj vlastní stromeček. Stromečky mají většinou podobu kytice svázané z listnatých větví nebo z větví krušpánku upevněné na dřevěné holi. Jsou dále ozdobeny různobarevnými papírovými růžemi a dlouhými papírovými stuhami. Děvčata si kytice zdobí samy nebo častěji s pomocí rodičů.

Skupinky chodí po vesnici. Nechodí však dům od domu, ale zastavují se u svých příbuzných a známých. Každá dívka dostane zvlášť bonbóny, lízátka a jiné sladkosti a taktéž i drobné peníze. Výslužku si ukládají do igelitových tašek.

Podoba písně zpívané děvčaty:

Olšany:

Smrtná neděla,
kam ses poděla?
U studánky, u lubánky,
ruce nohy myla.
Čím sis je utírala?
Lístěčkem, pístečkem,
červeným šátečkem.
Svatý Jiří vstávej,
zemi odmykávej,
aby tráva rostla,
tráva zelená, fiala modrá,
kvěsti nemůže,
pomoz jí bože,
pomoz jí i svatý Jan,
naposledy pán bůh sám.

(Příloha číslo 4)

Habrovany:

Smrtná neděla,
kam se nám poděla?
U studánky, u lubánky,
ruce nohy myla.
Čím si je utírala?
Šátečkem, lístečkem,
zlatým prstýnečkem.
Paní mámo krásná,
dejte nám kus másla,
pět vajíček nebo šest,
hodí se to všechno sněst.

(Příloha číslo 3)

V Olšanech i Habrovanech dívky přijímaly zvyk Smrtné neděle jako protipól k Velikonočnímu pondělí, kdy chodí chlapei.

1. 2. 2 Hody na Rousínovsku

Rousínov a jeho okolí stále dodržují tradiční krojované hody. Pozorovali jsme párové hody v Rousínovci, ve Slavíkovcích, v Královopolských Vážanech a babské hody v Habrovanech. Ve všech vesnicích je průběh hodů podobný, proto uvádíme přesný popis hodů pouze u Královopolských Vážan. Ke každé vesnici uvádíme, s jakými písněmi se zde můžeme setkat.

Hody v Rousínovci

V Rousínovci – starší části Rousínova – se téměř každým rokem konají hody na sv. Václava. Zdejší hody se konaly 28. září 2008. Stárci měli kyjovské kroje. (Příloha číslo 5).

Písně, které zde zazněly:

Čí só hode, Perina má čtyři rožky, Co ste hasiči, Vdávala maměnka, Breclavská kasárna, Čierna vlnka, Včera jsem byl u muziky, U muziky su já chlap, Na Šumavě je dolina, Kdyby byla Morava aj.

Na melodii písně „Kdyby byl Bavorov“ si rousínovští stárci upravili slova.

Kdyby byl Rousínov co Komořany,
dal bych ti hubiček na obě strany.

Ale že je za vodou za vodičkou studenou,
nedám ti, má milá, ani jedinou.

Kdyby byl Rousínov, co jsou Šumice,
dal bych ti hubiček na sta tisíce.

Ale že je za vodou za vodičkou studenou,
nedám ti, má milá, ani jedinou.

Hody v Královopolských Vážanech

V Královopolských Vážanech se slaví Martinské hody.

Průběh hodů:

Na hody se budoucí stárce a stárky začínají připravovat už od začátku září. Podle možností se schází každý týden a učí se vzájemně písničky, které budou na hodech zpívat, a tance. Většinou se jedná jen o valčík a polku. Pouze pár chlapců umí tzv. cifrovou = verbuňk.

Hlavní přípravy na hody začínají 14 dní před oficiálním datem hodů. Páry se učí nástup. Týden před hody jedou chlapci pro máju a v neděli z ní odstraňují kůru. Dále má každý stárek za úkol nazdobit a dát před dům svojí stárky malou nazdobenou májku. O vše kolem máji se starají chlapci. Děvčata mají na starosti obstarat cukroví a jídlo. Společně připravují sál, kde se budou konat hodové zábavy a chystají rozmarýny. V pátek před hody chlapci zdobí máju a následně ji vztyčují. Máju musí do příštího hodového dne uhlídat. V dřívějších dobách bylo zvykem, že se chlapci ze sousedních vesnic snažili máju pokácet. Pokud se jim to podařilo, hody se v oné vesnici neměly konat. V dnešní době se tento zvyk zřejmě vytratil, zůstalo po něm pouze hlídání máje v předvečer hodů.

Sobotu průvod stárků a stárky slavnostně vychází od místního pohostinství. Podle dřívějších zvyků, by měli stárce vycházet sami a po cestě sbírat svoje stárky. V Královopolských Vážanech vychází stárce i stárky společně. Postupně obchází všechny domy, kde bydlí stárky a zase se vrací na místo začátku. Před každým domem stárky se průvod zastaví. Každá stárka před svým domem nejdříve tančí se svým partnerem a potom oba tančí s rodiči stárky. Ostatní kolem nich vytvoří kruh. Rodiče a známí od stárky rozdávají před jejím domem pohoštění pro přihlížející. Takto průvod stárků obejde celou vesnici. Stárce buď zpívají lidové písně, nebo hraje muzika, kterou mají pozvanou. Každý, kdo se přijde podívat na hody, si může za drobný peněžní obnos koupit rozmarýnu.

Po sobotním průvodu následuje hodová zábava. Druhá zábava je v neděli. Dříve chodili v neděli ráno stárce v krojích do kostela. V dnešní době je od toho upuštěno.

Hody, které jsme navštívili, se konaly 15. listopadu 2008. Účastnilo se 12 párů. Stárce měli kyjovské kroje. Většina stárků měla kroje zapůjčené. (Příloha číslo 7).

Lidové písně, které zazněly, byly z různých regionů, nejčastěji byly zastoupeny písně z moravského Slovácka. Písně, které se zpívaly:

Čí só hode, Kohútek jarabý, Dva kovári, Nedaleko od Trenčína, V širém poli studánečka, Okolo Hradce, Beskyde, Čerešničky, Chodíme, chodíme, Co sa to šupoce,

Hájku, háječku, Zasadil sem čerešenku, Vdávala maměnka, Vínečko bílé, Vinohrady, Mamko, moja mamko, Nebola som veselá, Včera sem byl u muziky, aj.

Hody v Habrovanech

V Habrovanech slaví babské hody na slavnost Nejsvětější Trojice. Zdejší hody jsme navštívili 17. května 2008. Stárci zde opět měli kyjovské kroje. Účastnilo se 47 krojovaných stárek a dětí. (Příloha číslo 8)

Písničky:

Co sa to šupoce, Čerešničky, Na tu svatú Katerinu, Lepší je vínečko, Študentská halenka, Ty falešná frajerko, Čí só hode, Když sem šel z Hradišť'a, Zasadil sem čerešničku, Nedaleko od Trenčína, Prídi ty šuhajko, To naše stavení, Vínečko bílé, Kúpala sa Katarina, V rychtárovej studni, Prídi Jano k nám, Breclavká kasárna, Nebola som veselá, Také sa mi dívča páčí, Za tú horú za vysokú, Perina, Já mám kosu, Chodíme, chodíme, Včera sem byl u muziky, Na těch panských lukách, Na Pankráci, Hospůdko, hospůdko má, Naše slípka kropenatá, Keď jsem šel z Hradišť'a, Keď jsem išel kolem panskej, V širém poli.

Hody ve Slavíkovcích

Ve Slavíkovcích se hody konají na sv. Václava. Tyto hody proběhly 4. října 2008. Stárci tancovali v kyjovských krojích. (Příloha číslo 6)

Písničky:

Na tu svatú Katerinu, Čí só hode, Beskyde, Vysoký jalovec, Včera jsem byl u muziky, Kúpala sa Katerina, Proč ten jetelíček, Na Pankráci, V Mystříně, Okolo Hradce, Čerešničky

1. 3 Folklorní soubory a festivaly

Působení folklorních souborů je velice důležité. Soubory svým posluchačům a divákům mohou na svém vystoupení zprostředkovat kontakt s lidovou kulturou, zvyky a

písněmi mnohde už zapomenutými. Materiály na svá vystoupení mohou čerpat z knih sběratelů lidové kultury nebo od pamětníků.

V rodném kraji sběratele lidových písní Františka Sušila můžeme nalézt nejbližší folklorní soubory ve Vyškově a v Křenovicích. Folklorní soubory ve Vyškově už mají svoji tradici. Můžeme jmenovat Hanácké folklorní soubor Trnka a dětský folklorní soubor Klebetníček. V Křenovicích působí dětský folklorní soubor Křenováček.

Dětský folklorní soubor Klebetníček

Klebetníček je dětský folklorní soubor, který působí ve městě Vyškov. Byl založen roku 1970. Název Klebetníček je odvozený od pojmenování ženské tašky patřící k hanáckému kroji.

Vedoucí souboru vybírají náměty pro svá vystoupení z folklorních pramenů pocházejících nejen z Vyškovska ale z celé Hané. Velmi důležitým zdrojem jsou sbírky Františka Sušila a vzpomínky pamětníků.

Děti, které jsou členy souboru, jsou z Vyškova a jeho okolí. Jejich stáří je od tří do patnácti let. Soubor je tvořen převážně dívkami. Celkový počet dětí v souboru bývá kolem třiceti.

Uměleckou vedoucí souboru je Mgr. Marie Pachtová, organizační vedoucí je Alena Štěrbová.

Soubor pravidelně vystupuje ve svém působišti – ve Vyškově. Navštěvuje různé folklorní festivaly a přehlídky i mimo region. Na Hanáckých slavnostech v Prostějově účinkuje už od roku 1982. Účastnil se také Mezinárodního folklorního festivalu ve Strážnici. Na mezinárodním festivalu v Karlsruhe v Německu zastupoval Českou republiku.

Děti se v souboru seznamují a následně realizují říkadla, dětské hry, písně, tance a výroční zvyky.

Hanácké folklorní soubor Trnka

Soubor Trnka vznikl původně v roce 1975 jako taneční kroužek při Zdravotní škole v Dědicích. Kvůli malému počtu chlapců kontaktovala vedoucí kroužku Vysokou vojenskou školu ve Vyškově, která projevila o spolupráci zájem. Brzy na to začala Trnka pracovat jako vojenský folklorní soubor při Vysokoškolském klubu Vysoké vojenské školy pozemního vojska ve Vyškově. Hráli a tancovali v něm studenti VVŠ

PV, Vojenské střední školy i vojáci základní služby společně s dívkami a chlapci z Vyškova a okolí. Nyní jsou členy souboru zaměstnanci útvarů posádky a hlavně děvčata a chlapci z Vyškova a okolí. Název Trnka si soubor vybral podle tance, který vyjadřuje náladu při vaření povidel, kterým se na Vyškovsku říká trnky.

Mezi zvyky, které soubor pravidelně zařazuje a které mohou diváci souboru vidět, patří: Královničky, smrtná neděle, stavění máje, vánoční zvyky, svatá Kateřina.

Soubor se pravidelně zúčastňuje kulturních akcí ve městě i okolí, ale také různých přehlídek hanáckých souborů. Každoročně se zapojuje do armádních přehlídek a festivalů.

Soubor se zúčastnil mezinárodních akcí na MFF Šumperk, Folklore Brno, MFF Brno, Folklor bez hranic Ostrava, dále vystupoval na zahraničních festivalech na Slovensku, v SRN, Itálii a Polsku.

Hanácké folklorní soubor Trnka čerpá z místních dochovaných a udržovaných hanáckých tradic. Jeho uměleckou vedoucí a choreografkou je Mgr. Zdeňka Rotreklová, vedoucí souboru Anna Lasovská a vedoucí hudby a primáš je Josef Aberle. Odbornými poradci souboru jsou prof. Zdena Jelínková z Brna, prof. Zdena Kyselá z Ostravy a Mgr. Marie Pachtová z Vyškova.

Dětský folklorní soubor Křenováček

Dětský folklorní soubor Křenováček byl založen roku 1963 v obci Křenovice na Vyškovsku, v kraji Bitvy tří císařů. Křenováček založila učitelka Alena Přetáková, která byla po mnoho let jeho vedoucí a choreografkou. Soubor se zabývá lidovými zvyky, dětskými hrami, písněmi a tanci z Brněnska. Křenováček je členem dětské sekce Klubu přátel folkloru v Brně, patří tedy k brněnským souborům.

Zpočátku se jednalo o taneční kroužek, který navštěvovali žáci ze šestých tříd a učili se pouze základní taneční kroky. Později zařadili i figurální tance z Valašska. V letech 1967/1968, kdy se soubor zaměřil na národopisnou oblast Brněnska, Křenováčku pomohla zejména Zdeňka Jelínková z Brna. Od roku 1968 bylo možné vidět v souboru chlapce a tedy i párové tance. Soubor původně neměl vlastní muziku a byl nucen spolupracovat s muzikami jiných souborů. V roce 1971 začal soubor spolupracovat s LUŠ ve Slavkově. Zdejší učitelé založili novou muziku.

Při oslavě dvacátého výročí Křenováčku, jeho bývalí členové založili soubor Křenovák.

Vedoucí souboru Alena Přetáková dostala Diplom ministra kultury ČSR Za příkladnou práci a výchovnou činnost v souboru Křenováček. V letech 1992/1993 převzala vedení souboru Regina Kokešová.

Soubor Křenováček se pravidelně zúčastňuje festivalů a přehlídek folklorních souborů v České republice i v zahraničí.

Regionální folklorní festival Pod křenovské máj

Regionální folklorní festival Pod křenovské máj se každoročně koná na přelomu května a června v Křenovicích na Vyškovsku. První festival se uskutečnil v roce 1985.

Festival pravidelně zahajují děti z folklorního souboru Křenováček spolu s hosty z jiných měst a zemí.

Pořadateli festivalu jsou Dětský folklorní soubor Křenováček a Obecní úřad v Křenovicích ve spolupráci s folklorním sdružením ČR, Křenovské občanské sdružení při ZŠ a MŠ Křenovice a folková skupina Careta.

Zahájení celé přehlídky vévodí přijetí hostů přehlídky starostou obce a slavnostní krojovaný průvod obcí.

Folklorní festival Pod křenovské máj má každý rok speciální název hlavního pořadu např. Vítej jaro, Hody byly, hody budou, Hrajeme si, tančíme a zpíváme, My sme se k vám přišli ptáti, Bez práce nejsou koláče, Ta naše dědina, Když jsem chodil do školy (pořad k jubileu J. A. Komenského).

1. 3. 1 Pěvecké sbory v Rousínově

V městě Rousínov působí několik samostatných pěveckých sborů. Další sbory působí při MŠ Rousínov – sbor Puntík, při ZŠ Rousínov – sbor Slavíček a pěvecký sbor při ZUŠ Rousínov.

Smišený pěvecký sbor Sušil

Pěvecký sbor Sušil byl založen roku 1988. Jednou ze zakladatelů souboru je Dr. Jolana Němcová, která je zároveň dirigentkou sboru.

„Cílem sboru je sdružovat příznivce hudby - v rolích aktivních zpěváků i posluchačů, reprezentovat Město Rousínov a jeho významného rodáka pátera Františka Sušila.“

SPS Sušil má velice rozsáhlý repertoár. Členové zpívají lidové i umělé písně, sakrální hudbu, spirituály, písně z muzikálů a populární hudbu.

Sbor spolupracuje s ostatními sbory v Rousínově, ale i se sbory z jiných měst a ze zahraničí. Na koncertech pravidelně vystupují různí sólisté.

Malé hudební družení (MHD)

Malé hudební družení je komorní, vokální soubor, který do svého repertoáru zařazuje interpretaci jak liturgických písní, tak lidových písní v netradičním aranžmá. MHD vychází z lidové slovanské zpěvnosti, se kterou souvisí autorská interpretace využívající Sušilových Moravských písní národních. Soubor přibližuje svým posluchačům hudbu originálním způsobem.

Soubor má devět členů. Vystupuje v jihomoravském a zlínském kraji a několikrát vystoupil i v zahraničí (Maďarsko).

Pěvecký sbor Danielis

Pěvecký sbor Danielis je komorní pěvecký sbor, který se skládá z mladých zpěváků. Vznikl roku 2000 pod názvem Nebeští kavalérové. Založil ho brněnský skladatel a student muzikologie Pavel Smutný z občasné rousínovské chrámové scholy. Po Pavlu Smutném se taktovky chopil řadový člen sboru Martin Doležel. Roku 2003 změnil sbor jméno na název Danielis.

Sbor se zabývá duchovní hudbou, jazzovou a populární hudbou. Texty, ve kterých zpěváci promlouvají ke svým posluchačům, bývají nejen české, ale i latinské, anglické, italské, německé, francouzské, španělské. U některých písní volí sbor instrumentální doprovod, další písně zpívá a capella.

Sbor spolupracuje s mnoha umělci (L. Lakomý, R. Lukavský, Z. Papoušek, J. Luklová) a dalšími hudebními tělesy (pěvecký sbor Motýlek z Vyškova, komorní pěvecký sbor studentů KaMUFFláž, Smyčcové kvarteto Města Rousínova).

Danielis můžeme zhlédnout na každoročních vánočních, adventních a velikonočních koncertech, dále pořádají duchovní pořady hudby a slova.

1. 4 Sběratelé lidové písně

František Sušil

František Sušil je jednou z významných postav českého národního obrození na Moravě. Patří mezi významné rodáky města Rousínov.

František Sušil se narodil 14. června 1804 v Novém Rousínově, v rodině hostinského a rolníka. Sušilův otec Fabián Sušil nepocházel z Rousínova. V Kurdějově u Hustopečí

pracoval jako mlynářský pomocník. Oženil se s Terezií Pospíšilovou, dcerou rousínovského měšťana. V domě číslo 6 si najal hostinec. Po narození syna Františka si zapsal do svého deníku: „*Wobdrželi sme wotpanaboha 3 dýte chlapcza dne 14 čzerwna mjnogeho Franz rono wo 4 hodináh.*“ [49]

Matce Sušila, Terezii, se narodilo ještě šest dětí. Přežila pouze Josefka, narozena roku 1808. Rodina se potom přestěhovala do domu číslo 9. Fabián Sušil si koupil dům číslo 26, kde se říkalo U černého medvěda a otevřel tam zase hostinec.

V té době se v Rousínově zastavovali formani na odpočinek, a proto hostinská živnost vzkvétala. Rousínov totiž leží u silnice z Brna do Olomouce. Tato dopravní tepna spojovala přímo Rakousy přes Moravu do Polska až daleko na sever. Je o ní zmínka již od roku 1248. Protože se jednalo o frekventovanou silnici, bylo zde zřízeno i mýto.

Fabián Sušil byl venkovský vlastenec, zkušený člověk a písmák. Ve městě patřil k váženým občanům, neboť byl i členem v rousínovském obecním výboru. Zde prosazoval, aby se užíval český jazyk.

Trpěl tuberkulózou a je možné, že nemoc po něm zdědil i syn František.

Otec vedl děti ke čtení bible a Františka kromě základů výchovy doma vzdělávali ve zpěvu a hudbě. František rád hrál na flétnu a klavír. Jeho učitelé byli Myslín a Koutný. V mládí byl členem rousínovské kapely a později se několikrát vrátil do svého rodiště, aby si se svými přáteli zahrál.

Když skončil obecnou školu, studoval gymnázium. První tři třídy do roku 1819 ho vedl rousínovský kooperátor František Pospíšil – bratr jeho matky (narozen 1788 - zemřel 1831).

Potom odešel studovat do Kroměříže na piaristické gymnázium. „*Tam, když se mu kdysi dostalo čísti Dobrovského předmluvu k Tomsovu česko-německému slovníku, kde se podává obraz velkého národa slovanského se slavnou budoucností bohaté a tvořivé mluvy, tak se roznítil láskou k rodné řeči a ke Slovanstvu, že mu již tenkrát říkali Slovan, a když co českého bylo dáti na veřejnost, brávali ho ve znalecký potaz.*“ [12]

Jako dvacetiletý student spolupracoval s F. L. Čelakovským na sbírce lidových písní, ale Čelakovského sbírka nebyla vydána. V roce 1835 Sušil vydal na vlastní náklady moravské písně.

František Sušil však na své rodiště nezapomněl a často se do Rousínova vracel. Jeho matka zemřela 9. dubna 1811, otec 27. září 1832. Byli pochováni na tamním hřbitově.

Hostinec zdědil František, pronajal ho a tak získal od nájemce prostředky, které obohatily jeho nevalné příjmy. V roce 1852, na radu Františka Tomáška hostinec prodal za 9 500 zlatých.

Z Kroměříže vedla Sušilova cesta do Brna na brněnský filosofický ústav, potom studoval bohosloví. Zajímal se o klasickou řeckou a latinskou poezii a filosofii, také studoval cizí jazyky.

V roce 1827 byl vysvěcen na kněze. Jako kaplan působil v Olbramovicích u Moravského Krumlova (1827 – 1836), potom krátce v dnešní části Brna – v Komárově.

V roce 1837 byl Sušil jmenován profesorem na bohosloveckém ústavu v Brně. Jeho studenti tvořili tzv. družinu Sušilovu, protože je inspirovalo nejen jeho opravdové zaujetí, ale rovněž jeho vzdělání.

František Sušil stál mezi moravskými kněžími v čele buditelského hnutí na Moravě. Propagoval cyrilometodějskou tradici. Spojení národního citění s církví bylo součástí katolického národního hnutí v 50. a 60. letech 19. století. Posilovalo slovanské povědomí.

Od roku 1848 pracoval Sušil v Ústřední katolické jednotě, roku 1849 se podílel na vzniku časopisu Hlas jednoty katolické a vydavatelského spolku Dědictví cyrilometodějské.

Sušil vydal několik básnických sbírek: Básně (1847), Růže a trní (1851), psal teologické spisy - Spisy svatých otců apoštolských (1837); český překlad s obsáhlým výkladem Nového zákona psal 30 let (vycházel v letech 1836 – 1872). Překládal (řecké a latinské zpěvy – Hymny církevní, 1846, Analogie z Ovidia, Catulla, Propertia a Musea, 1861; překlady jihoslovanských a ruských lidových písní). Připravoval i vlastní kancionál, přispíval do různých časopisů.

Ze sbírky Zpěvy a hněvy [22]:

Haná

V naší vlasti jak ta naše Haná

jesti' blaha a jak bohata!

Žito její skví se od zlata,

proso její roste jako panna.

S nebe na ni pořád padá mana:

králi volí jejích hřibata.

Mládci sliční jsou jak knížata,

a těch krás – nemá jiná strana.
A ten duch jich! Ó již mizni trude!
Hledalo se kdys proň srdce chudé;
duch ten zcela povstal v novém hávu.
Ó již vzpějte k jejich chvále slávu,
nechat' krajem se čest jejich hude,
již z nich na něj blaho splývat' bude.

Nejvýznamnější je Sušilova sběratelská činnost národních písní.

Sušil se věnoval sběru písní už jako student v roce 1824, první sbírku vydal v roce 1835. Jako profesor bohosloví v Brně sbíral písně hlavně v létě – o prázdninách.

Zpočátku zaznamenával a shromažďoval lidové písně z okolí Rousínova – svého rodiště, později z různých koutů Moravy, Slezska, západního Slovenska i severního Rakouska.

Sušil přistupoval ke sběratelské práci velmi zodpovědně. Aby upřesnil znění melodie nebo textu, vracel se několikrát na stejné místo. Jeho sbírky obsahují repertoár 370 obcí z celé Moravy, v letech 1853 – 1860 celkem shromáždil 2 361 písní. Ale nejsou zde obsaženy všechny písně. Chybí písně z morálního a etického hlediska nepřijatelné, anebo Sušil u těchto písní pozměnil texty.

Sušilovi pomáhali různí spolupracovníci po celé Moravě, protože lidé na venkově často k neznámému člověku (knězi) neměli důvěru.

Sbírka Františka Sušila obsahuje poměrně málo tanečních písní, neboť se tanečních lidových slavností a zábav vzhledem ke svému postavení nemohl zúčastnit. Z tohoto důvodu neslyšel taneční písně s doprovodem muzikantů. Původní repertoár z lidového prostředí začaly v polovině století vytlačovat nové tance německého a francouzského původu a městská kultura.

Sušilovy zápisy tanečních písní a názvy tanců patří často mezi nejstarší zprávy o jejich výskytu.

František Sušil zaznamenal také lidové obyčeje např. průběh hodové zábavy na Brněnsku, ostatkové zvyky z různých míst na Moravě, blažejskou obchůzku, dětské a dívčí hry, vánoční obyčeje.

Sebraný materiál uspořádal Sušil do několika souborů. V roce 1935 vydal s velkým úspěchem písně a popěvky z okolí Rousínova pod názvem Moravské národní písně, zanedlouho druhý svazek Moravské národní písně (1840). Nejvíce písní pochází ze

Slovácka, Valašska, Lašska, Hané a také ze severního Rakouska, Slezska a Těšínska. Svoje zápisky porovnával Sušil např. se sbírkou lidových písní Karla Jaromíra Erbena, se sbírkami z první poloviny 19. století: polskými, německými, litevskými, ruskými a srbskými.

Světské i náboženské písně roztřídil podle námětů a žánrů na legendy, historické písně, žertovné, milostné, svatební, rodinné, vojenské a hospodářské. Všechny doplnil vlastními zápisy nápěvů a zaznamenal je v nářečí daného kraje.

Sušil zvelebil a upravil církevní zpěv, který neměl dobrou kvalitu, protože přikládal českému chrámovému zpěvu velký význam. Roku 1846 vydal Hymny církevní. Později ve spolupráci s pražskými kolegy v Dědictví svatého Jana v Praze vydali v roce 1863 nový Svatojánský kancionál.

Sušilova práce měla vliv také na české skladatele na Moravě – Hynka Vojáčka, Arnošta Förchgotta-Tovačovského a Pavla Křížkovského – kteří se začali hlásit k obrodě české národní hudby. Inspirovala naše hudební skladatele Leoše Janáčka, Antonína Dvořáka, Bohuslava Martinů. Na vzniku sbírky „Národní písně moravské v nově nasbírané“ z roku 1901 se podílel Leoš Janáček s Františkem Bartošem. Beneš Metod Kulda a Matěj Mikšíček sebrali na Sušilův popud moravské lidové pohádky, které se vydávají dodnes.

František Sušil podporoval zakládání kronik a obecních knihoven, byl členem sboru archivních korespondentů (byl založen 1858), měli se starat o archiválie po celé Moravě. Sušil patřil k zakladatelům české národní kultury, byl spjatý s lidovou hudební tradicí a pro další generace zachoval kulturní dědictví. Sušilovo jméno bude navždy spjato se sbírkami písní. O Sušilovu sbírku se opírají lidoví hudebníci i znalci folkloru i po půl druhém století.

Za svoje zásluhy mu byl udělen roku 1863 ruský řád sv. Anny II. stupně, v roce 1864 čestné kanovníctví brněnské kapituly a čestný doktorát bohosloví na vídeňské univerzitě v roce 1865. Řádné profesorské místo na vídeňské univerzitě odmítl.

František Sušil byl v první řadě kněz a vlastenec. Jako duchovní měl velký vliv nejen na duchovenstvo, ale rovněž na věřící na Moravě.

František Sušil měl zdravotní problémy, zemřel na plicní chorobu v Bystřici pod Hostýnem 31. května 1868. Byl převezen do Brna a pochován 3. června na městském hřbitově. Po zrušení hřbitova byly jeho ostatky převezeny 25. října 1893 na Ústřední hřbitov v Brně.

V centru města Brna je po něm pojmenována ulice, na Minoritské ulici číslo 1, kde bydlel, je umístěna pamětní deska se Sušilovým portrétem od J. Axmana 1929.

Ani Rousínov nezapomněl na svého rodáka. Jeho jméno nese náměstí, Základní umělecká škola Rousínov. Roku 1871 byla odhalena pamětní deska na jeho rodném domě, roku 1907 Sušilův pomník od sochaře a kameníka Jana Tomoly, který se rovněž narodil v Rousínově. Již 20 let působí v Rousínově smíšený pěvecký sbor Sušil, jehož kmenovým repertoárem jsou lidové písně v různých úpravách.

Sbírka Moravské národní písně Františka Sušila je velmi obsáhlou publikací. Je členěna do několika kapitol.

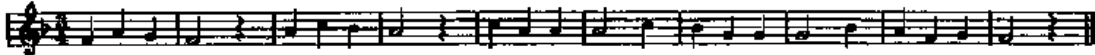
- I. Posvátné písně
- II. Dějepravné
- III. Písně o lásce
- IV. Písně svatební
- V. Písně o rodině
- VI. Při zaměstnání a) rozličném
 b) o žních
- VII. Písně o vojně
- VIII. Písně hospodné
- IX. Písně žertovné, alegorické a naivné
- X. Písně obřadné a pořadné

Sbírka obsahuje spoustu písní z okolí Sušilova rodiště. Jsou tu písně z Rousínovska, ze Slavíkovíc (u Rousínova), z Habrovan aj.

K Rousínovsku se vážou písně Utonulá, Nevěsta nešťastnice, Pomsta, Usmrcený, Trojí žádost, Podmíněná hrozba, Bývalost, Udobření, Lhostejnost, Zapomínání, Malba, Sliby chyby, Slunce zatmělé, Důvod, Líná, Bolest a rány, Mládí a láska.

355. ZAPOMÍNÁNÍ

681. Od Rousínova

Nad Po-do - lí je há - jí - ček, v něm se pro - chá - zí, v něm se pro - chá - zí ku - ha - jí - ček.

Nad Podolí je hájíček, Má na hlavě z pantlé klobók, Zapomenu, ale těžko,
[: v něm se prochází :] šuhajíček. nemůžu na tě zapomenout. kam se vrátím, vláde teskno.

351. LHOSTEJNOST

676.

Od Rousínova

Nad Slavíkovice
holuběnka líce,
[: Všece ledi povídají, :]
že mě milé nechce.

Dež mě nechce, nechť se,
já plakat nebodu,
šak so ještě malý děvče,
vdávat se nebodu.

Dež mě nechce, nechť se,
já se ho neprosím,
šak so ještě malý děvče,
vdávat se nemusím.

Písni ze Slavíkovice (u Rousínova) bylo více než z Rousínovska. Avšak obě oblasti se i v písních prolínají. K Slavíkovcím patří písně Neláska přivírá, Samovrahyně, Utopenec, Otázky, Nedomilá, Lání pro chudobu, Vyhlídnání, Skladatelé neznámi, Dar na rozloučenou, Příští, Bylost, Ztracený věnec, Možnost, Při lámání stromu, Koho přidržeti se, Tesaři a zedníci, Lípa bohatá, Odvod, Neutopený, Kvítí a péra, Králky.

178. UTOPENEC

378.

Ze Slavíkovice

379.

Z Pavlovic

V Rósinově rebníček,
aj, v Rósinově rebníček,
utopil se tam syneček,
ja, syneček.

Utopil se, škoda ho,
aj, utopil se, škoda ho,

přihla vodinka, vzala ho,*)
ja, vzala ho.

Plače vo šé děvčka,
že už pozbela synečka.

Neplač vo šé, dítě mé,

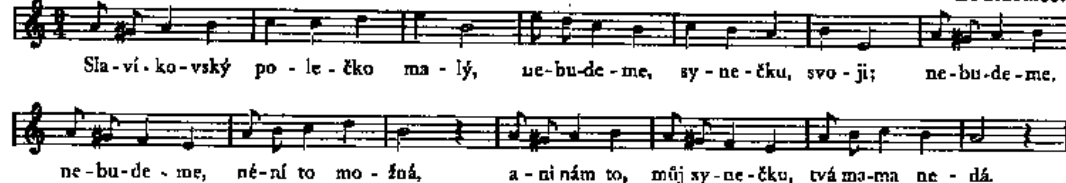
šak ho tam zase spatříme.

Zase ho tam spatříme,
až jedné věci vstaneme.

*) prudká voděnka vzala ho,

1831.

Ze Slavíkovice

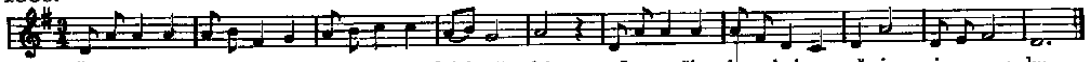

Slavíkovský polečko malý,
nebudeme, synečku, svoji.
Nebudeme, nebudeme, není to možná,
ani nám to, můj synečku, tvá mama nedá.

Copak je nám po naší mamě,
naša mama nama nevládne;
jenom ty mě, má panenko, jenom ty mě chceš,
jenom ty mně na dobrou noc ručenky podej.

Habrovanských písní je daleko méně. Patří sem písně Potěcha ve smutku, Příčina, Pochvilování, Chvála, Nedověcnosti.

1586. Z Habrovan

Ža-la mi-lá, ža-la trá-vu, aj, u šu-mi-ckých přín-ků; pod, syne-čku, do se-kni-ce, už je zi-ma ven-ku.

Žala milá, žala trávu u šumických přínků; ¹⁾	pod, synečku, do seknice, už je zima venku.
--	--

¹⁾ přínky = meze vinohradní

Ondřej Příkryl

Narodil se roku 1862 ve Vejšovicích na Hané. Působil v Prostějově jako lékař. Byl zejména politickým pracovníkem. Ve svých knihách se zabýval volebním řádem pro sněm markrabství moravského. Jako básník se snažil ve svých dílech vyobrazit kraj Hané hanáckým nářečím. V lidových písních se inspiroval J. V. Sládkem. Mezi jeho sbírky můžeme zařadit: Hanácky pěsničky, Novy hanácky pěsničky.

Antonín Travěnek

Pochází z malorolnické rodiny z Lulče u Vyškova. Řadíme ho mezi lidové básníky a satiriky. Narodil se roku 1867. Už jako mladý se velmi zajímal o literaturu zejména o básně. Brzy se pokoušel o napodobení jednoduchých veršů známých básníků. Mezi veřejností rozšířil upravené rekrutské písně. Původní znění písní se mu nelíbilo a většinou písně opravoval, nebo změnil verše. Skládal také nové písně, které s pomocí p. děkana uveřejňoval v katolickém časopise Domov.

Alois Hlavinka

Narodil se ve Věřovanech u Tovačova. V Olomouci studoval české gymnázium, ve Vídni klasickou filologii a v Brně teologii. Jako kaplan a později farář působil v Kučerově. Byl literárně činný v historii a ve filologicko-filosofickém oboru. Jeho práce byly otisknuty v mnoha časopisech (Obzor, Vlastivěda).

Mezi jeho díla patří studium O původu národní písně, Kronika českomoravská, Hanácky věde a dovico.

Antonín Placher

Působil jako správce školy v Královopolských Vážanech. Navázal na Sušilovu činnost a před zapomenutím uchránil některé balady a vzácný cyklus vranských královniček. Dále pak spoustu jiných jedinečných písní. Dohromady se mu podařilo

shromáždit více než 200 písní. Několik z nich dodali Františku Bartošovi pro jeho sbírku z roku 1889.

V první polovině 20. století nastala ve sběru lidových písní na celém Vyškovsku odmlka. Teprve v padesátých letech se obnovil zejména sběr lidových hanáckých tanců. Významnými sběratelkami jsou dnes Zdenka Jelínková a Olga Hrabalová. Hrabalová zapisuje nápěvy a Jelínková pohyb u lidových tanců.

2 Výzkum zaměřený na využití lidové písně ve školní výuce na 1. stupni ZŠ

Další kapitola obsahuje výzkum zaměřený na využití lidové písně ve školní hudební výchově. Výzkum probíhal formou dotazníků na základních školách v Rousínově, okolí Rousínova a ve Vyškově.

Pomocí dotazníků jsme se pokusili zjistit, jaké jsou znalosti o lidové písni mezi dětmi. Vytvořili jsme dotazníky pro žáky i pro učitele. Každá skupina měla svoje vlastní otázky. Několik otázek bylo podobných a bylo možné porovnat odpovědi žáků a jejich učitelů. Protože s lidovou písni těsně souvisí lidový tanec, zařadili jsme do dotazníků i otázky týkající se znalosti lidových tanců.

Dotazníky byly určeny pro žáky 4. a 5. tříd základních škol. Průzkumu se zúčastnili žáci z následujících škol: Základní škola v Rousínově, Habrovanech, Komořanech, Tučapech, Drnovicích a Základní škola ve Vyškově, Nádražní 5. V Rousínově, Drnovicích a ve Vyškově se jednalo o školy mající všech devět ročníků. Ostatní základní školy mají třídy 1. stupně. Základní školu v Komořanech navštěvují žáci 1. – 5. třídy, Základní školu v Habrovanech 1. – 4. třídy a Základní škola v Tučapech má 4. a 5. třídu. Základní škola ve Vyškově je základní škola s rozšířenou výukou hudební výchovy. Zde jsme rozdali dotazníky nejen do tříd s rozšířenou výukou hudební výchovy, ale i do běžných tříd.

Celkem odpovědělo 241 žáků. 125 dotazníků bylo ze čtvrtých tříd a 115 z pátých tříd. Ve čtvrtých třídách bylo celkem 68 dívek a 57 chlapců. V pátých třídách bylo 64 dívek a 52 chlapců.

Žáci měli samostatně odpovědět na jedenáct otázek. Do dotazníků jsme zařadili otázky, ve kterých jsme mapovali, kde se žáci s lidovou písní setkávají. Zajímalo nás, zda zpívají pouze ve škole, případně v nějakých kroužcích, nebo zda se s lidovou písní setkají i doma. Mezi otázkami bylo několik dotazů týkajících se hudebních kroužků (instrumentálních i pěveckých). Žáci měli za úkol napsat názvy lidových písní, které se učili za poslední rok. Otázky týkající se lidového tance byly dvě. V jedné jsme se tázali, zda umí žáci nějaký lidový tanec zatancovat. Druhá otázka byla ze školního prostředí. Cílem bylo zjistit, jestli se žáci ve škole učí k písňím taneční doprovod. Tato otázka byla srovnávací s otázkou z učitelského dotazníku.

Žáci vyplňovali dotazníky ve vyučování v hodině hudební výchovy. Většinou pracovali samostatně. Nedalo se však předejít tomu, aby se v některých třídách žáci na názvu lidové písně domluvili.

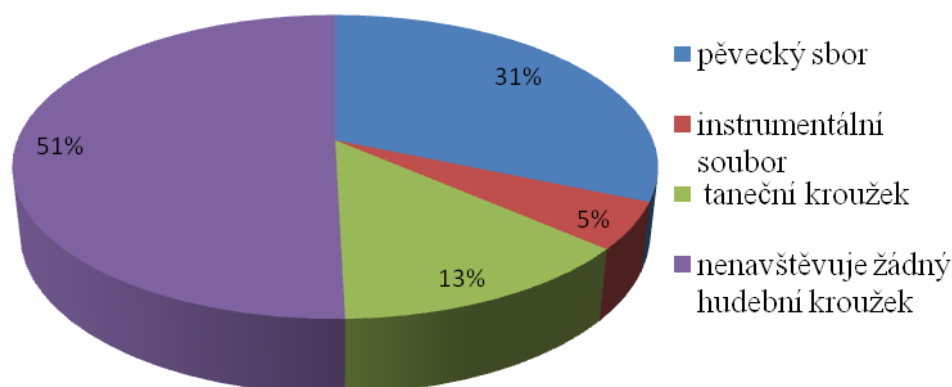
2. 1 Vyhodnocení dotazníků – 4. třída

Ve čtvrtých třídách se šetření zúčastnilo 68 dívek a 57 chlapců, celkem 125 dětí. První a druhá otázka zjišťovala pohlaví a třídu.

3. otázka „Chodíš do nějakého hudebního kroužku?“

Možnosti odpovědí: pěvecký sbor, instrumentální soubor, taneční kroužek, nechodím do žádného kroužku.

Návštěvnost hudebních kroužků ve 4. třídách

Graf 1 Návštěvnost hudebních kroužků ve 4. třídách

Ve čtvrtých třídách chodilo do nějakého hudebního kroužku celkem 60 žáků ze 125. 61 žáků uvedlo, že nenavštěvuje žádný hudební kroužek. V hudebních kroužcích je zahrnut pěvecký sbor, instrumentální soubor a taneční kroužek.

4. otázka „Navštěvuješ ještě jiný hudební kroužek?“

Žáci většinou odpovídali záporně. Pouze 55 jich zatrhl „ano“. Z 55 žáků chodí 54 na hru na hudební nástroj, jeden žák chodí do hudební nauky a jeden žák na sólový zpěv. Jeden žák chodí do hudební nauky i do hry na nástroj.

5. otázka „Hraješ na hudební nástroj?“

54 žáků uvedlo, že hraje na hudební nástroj. Nejčastěji uváděné hudební nástroje:

1. flétna – 28 x
2. klavír – 18 x
3. kytara – 15 x
4. keybord – 6 x
5. housle - 2 x

6. otázka „Umiš zatancovat nějaký lidový tanec?“

Objevovala se polka, valčík a mazurka, z čehož polka byla označena 45x, valčík 16x a mazurka 36x. Celkem 59 žáků napsalo, že umí nějaký lidový tanec. Někteří žáci uměli pouze jeden tanec, někteří i dva. Dva žáci uvedli, že umí zatancovat Moravskou besedu.

4. třídy	polka		valčík		mazurka		Moravská beseda	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
ZŠ Rousínov	6	0	2	0	0	0	0	0
ZŠ Habrovany	8	8	8	8	0	0	0	0
ZŠ Komořany	0	0	0	0	0	0	1	1
ZŠ Tučapy	0	0	0	0	1	1	0	0
ZŠ Drnovice	2	1	5	1	0	0	0	0
ZŠ Vyškov RHV	17	13	0	0	18	12	0	0
ZŠ Vyškov	1	0	0	0	5	0	0	0
celkem	34	22	15	9	24	13	1	1

Tab. 1 Lidový tanec ve 4. třídách

7. otázka „Co si představuješ pod pojmem lidová píseň?“

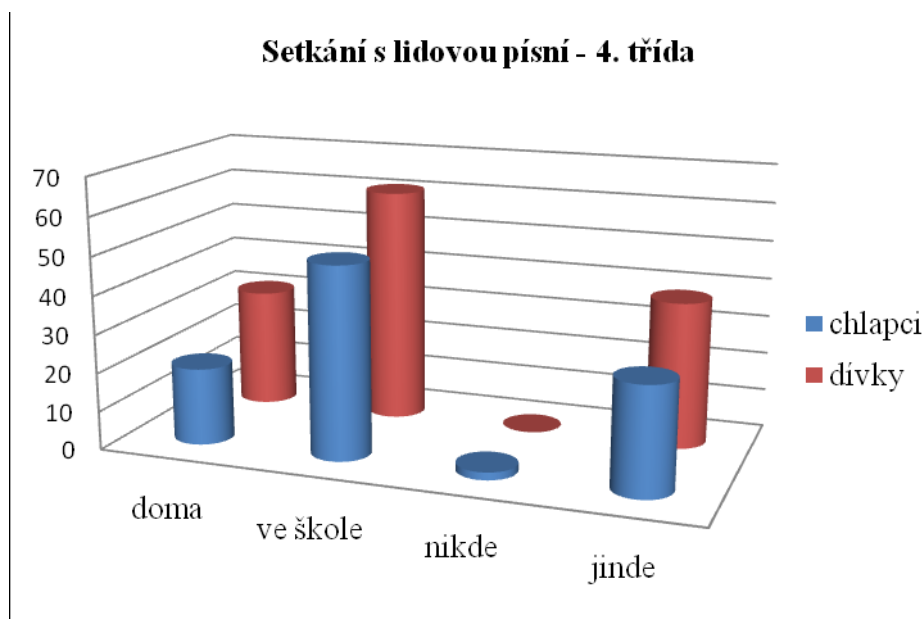
Objevilo se několik odpovědí. Ve škole se žáci nejčastěji učí následující definici lidové písně: jedná se o píseň, u které neznáme autora a která se předává ústním podáním.

Odpovědi se hodně lišily. V některých dotaznících bylo poznat, že si učivo o lidové písni žáci pamatují. Jinde se hodně vyskytovaly odpovědi „nevím“ nebo otázka nebyla vyplněna. Nejčastější odpovědí ve 4. třídách bylo: lidová píseň nemá autora, neznáme autora, vymysleli ji lidé.

Velice časté byly různé přívlastky lidové písně: předává se mezi lidmi, předává se v generacích, babička ji zpívá svým vnoučatům, je smutná, je veselá, je hezká, pomalá, stará, zpívá se na besedách, zpívá se v nářečí, při zpěvu lidové písně se hraje a můžeme vidět kroje.

Hodně častou odpovědí bylo, že pod pojmem lidová píseň si představují dechovku, dost bylo i odpovědí, kde přímo jmenovali – „Eva a Vašek“.

8. otázka „Kde se s lidovou hudbou setkáváš?“

Graf 2 Setkání s lidovou písní - 4. třída

Otázka, která zjišťovala místo, kde se žáci s lidovou písní setkávají, byla překvapující. Téměř všichni žáci zatrhli školu, ale jen 43 žáků uvedlo, že lidovou píseň slýchá i doma. 35 žáků lidovou píseň může slýchat i jinde. Například v radiu (9 žáků), v televizi, u prarodičů (5 žáků), v ZUŠ aj.

9. otázka „Učíte se ve škole zpívat lidové písně?“

Žáci většinou napsali píseň, kterou se zřejmě učili v období plnění dotazníků. Mezi písněmi nebyly pouze lidové písně, ale i písně umělé. Předpokládali jsme, že každý napíše více písní, ale spíše to byla jedna až tři písně. Mezi lidovými písněmi nepřevažovala píseň z určitého kraje, např. z Hané. Byly tam písně ze všech krajů, spíše české písně, dobře srozumitelné pro mladší žáky.

Všechny písně, které žáci uvedli, jsme sepsali a po třídách jsme je sečetli. V některých třídách byly velké rozdíly v počtu uvedených písní. Vidíme několik možných důvodů. Žáci neuměli vybrat lidovou píseň, učí se více umělých písní, nebo v hodinách málo zpívají a na písně si nevzpomněli. Nejvíce písní napsali žáci ze základní školy ve Vyškově ze třídy s rozšířenou výukou hudební výchovy. Bylo to celkem osmnáct písní. Nejméně bylo uvedeno pět písní. Malý počet písní mohl být způsoben malým počtem žáků ve třídě.

Ve čtvrtých třídách neuvedli žáci ani jednu shodnou píseň, která by se vyskytovala na všech oslovených školách. Nejčastější písní byla píseň Beskyde, Beskyde, která se

zpívá ve čtyřech třídách. Ve třech třídách se zpívají písně Ach, synku, synku a Ó, řebíčku zahradnický. Následující písně bylo možné nalézt ve výčtu dvakrát. Byly to písně Adámku náš, Až já pojedu přes ten les, Bejvávalo, bejvávalo, Boleslav, Bude zima, bude mráz, Cib, cib, cibulinka, Černé oči, jděte spát, Já jsem z Kutné Hory, Kalamajka, Když sem já sloužil, Koulelo se, koulelo, Marjánko, Marjánko, Na tý louce zelený, Vyletěla holubička. V některých třídách napsali žáci názvy lidových písní, které se na jiných školách neobjevily. Jednalo se o písně Běží liška k Táboru, Dú, valaši, dú, Holka modrooká, Išla Marína, Já mám koně, Kdyby byla Morava, Kdyby byl Bavorov, Pásli ovce Valaši, Ptala se Zuzana Kuby.

Následující přehled obsahuje školy zahrnuté do výzkumu, názvy písní a počet žáků, kteří píseň uvedli.

ZŠ Habrovany		ZŠ Komořany		ZŠ Tučapy	
název písně		název písně		název písně	
Na našem dvoře	8	Já jsem z Kutné Hory	4	Išla Marina	11
Beskyde	7	Ovčáci, čtveráci	3	Až já pojedu přes ten les	10
Už ty pilky dořezaly	4	Já mám doma trnku	2	Bejvávalo	10
Vyletěla holubička	3	Běžela ovečka	1	Dú, valaši, dú	9
		Běží liška k Táboru	1	Ach, synku	8
		Bejvávalo	1	Beskyde	6
		Cib, cib, cibulinka	1	O, řebíčku	6

ZŠ Drnovice		ZŠ Rousínov	
název písně		název písně	
Beskyde	15	Boleslav	15
Červený šátečku	15	O, řebíčku	12
Ach, synku	8	Koulelo se, koulelo	9
Ten chlumecký zámek	8	Adámku náš	8
Kalamajko	6	Cib, cib, cibulinka	6
Boleslav	5	Černé oči, jděte spát	4
O, řebíčku	5	Čížečku	2
A já su synek z Polanky	3	Čerešničky	2

Kdyby byl Bavorov	3	Okolo Hradce	2
Kdyby byly Morava	3	Okolo Třeboně	1
Kdyby tady byla	3	Ej, padá rosička	1
Když sem já sloužil	1	Lítala si laštovička	1
Malička su	1	Bude zima	1
Marjanko, Marjanko	1	Jak si krásné	1
		Červená, modrá, fiala	1
		Dobru noc	1

ZŠ Vyškov bez RHV		ZŠ Vyškov s RHV	
název písně		název písně	
Na tý louce zelený	17	Černé oči, jděte spát	23
Já do lesa nepojedu	15	Jede, jede poštovský	14
Kalamajka	13	Koulelo se, koulelo	13
Měla babka 4 jabka	9	Beskyde	10
Pásla ovečky	8	Já jsem z Kutné Hory	5
Holka modrooká	7	Když sem jel do Prahy	5
Když sem já sloužil	7	Marjanko	4
Pod naším okýnkem	7	Já jsem muzikant	4
Já mám koně	3	Bude zima, bude mráz	4
		Chovejte mě	3
		Ptala se Zuzana Kuby	3
		Já mám koně, vraný ...	1
		Pod naším okýnkem	1
		Vyletěla holubička	1
		Až já pojedu přes ten les	1
		Na tý louce zelený	1
		Ach, synku, synku	1
		Pásli ovce valaši	1

Tab. 2 Lidová píseň ve škole - 4. třídy

10. otázka „Učíte se k písním i taneční doprovod? Pokud ano, ke které písni?“

Tuto otázku bylo možné srovnat s učitelským dotazníkem, kde byla otázka podobně formulovaná. Ve všech čtvrtých třídách odpověděla většina žáků kladně. Ze sedmi čtvrtých tříd byla pouze jedna, v níž žáci odpověděli záporně (odpovědi se shodovaly s učitelským dotazníkem, paní učitelka propojuje taneční doprovod s písni u mladších žáků). Malé procento žáků odpovědělo záporně. Tyto odpovědi přičítám spíše nepřílišné atraktivitě tance, která způsobila rychlé zapomenutí této aktivity. Žáci měli napsat název písně, ke které se učí taneční doprovod. Vyskytovaly se různé písně a s nimi spojené různé druhy tance.

Písně byly lidové i umělé. Nebyla žádná píseň, na které by se všechny třídy shodly. Žáci uváděli názvy písní, několikrát uvedli pouze, jaký se učí tanec. Jednalo se o písně: Nonstop, Na našem dvoře, Aviňonský most, Měla babka čtyři jabka, Maličká su, Kalamajka, Šla Nanyňka do zelí, Pásla ovečky, Marjánko, Marjánko, Když jsem jel do Prahy. Jako tance žáci uvedli valčík, polku a mazurku.

11. otázka „Které další aktivity v hodině hudební výchovy kromě nácviu písní a pohybového zpracování děláte?“

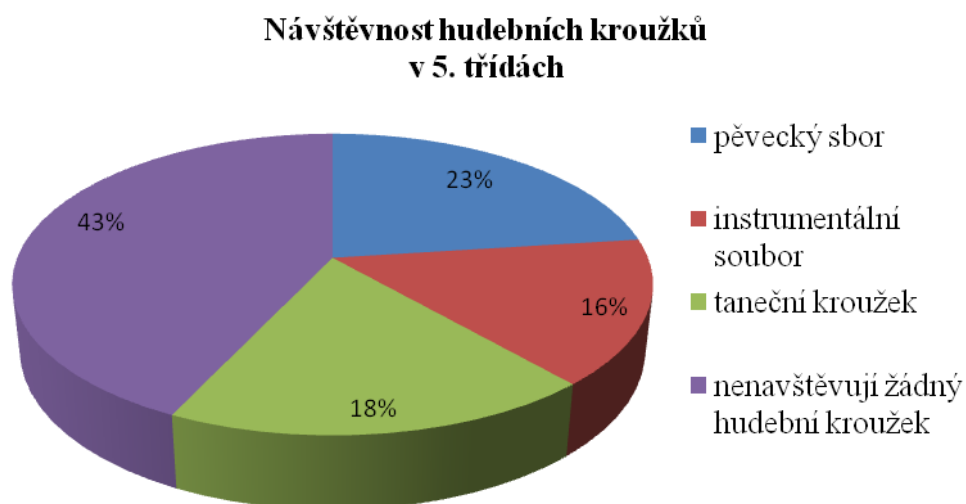
V další otázce bylo zajímavé sledovat, jak se ve které škole v hodině hudební výchovy pracuje. Otázka mapovala další aktivity ve výuce. Vyskytovaly se jak aktivní tak pasivní činnosti. Druh činností se také odvíjí od materiálního vybavení školy. Menší školy bez učebny pro hudební výchovu mají méně možností k hudebním aktivitám.

V některých třídách v náplni hodiny převažovaly hry (podle údajů žáků). Žáci z různých tříd a škol jmenovali různý rozsah dalších aktivit. Liší se od sebe údaje z vesnic a z měst. Žáci v základních školách ve Vyškově a v Tučapech měli podle dotazníků velmi bohatou náplň hudební výchovy a náplň odpovídala potřebám předmětu. V hodinách bylo zařazeno: dechová cvičení, artikulační cvičení, hudební skladatelé, učení not, referáty, poslechy, dirigování, hudební filmy, hudební nástroje, hudební hry. V ostatních školách převažovaly hry. Dále tu byly: hra na tělo, rytmizace, vytleskávání, učení not, skladatelé, pohybové hry, klobouková, zvuková ruleta, jazykolamy, hra na operu. Bohatší náplň vyplynula z dotazníků ze Základní školy ve Vyškově ve třídách s rozšířenou výukou hudební výchovy. Mezi aktivity zde žáci zařadili: poslech hudby, poslech písní spojený s následnou interpretací, čtení not, poznávání nástrojů, vytleskávání dob, vytleskávání rytmu u písní, hra na Orffovy nástroje, tanec, dirigování, čtení délky a názvů not.

2.2 Vyhodnocení dotazníků – 5. třída

V pátých třídách se šetření zúčastnilo 64 dívek a 52 chlapců, celkem 116 dětí.

3. otázka “Chodíš do nějakého hudebního kroužku?”

Graf 3 Návštěvnost hudebních kroužků v 5. třídách

V pátých třídách navštěvovalo hudební kroužek celkem 77 žáků ze 116. 58 žáků uvedlo, že nenavštěvuje žádný hudební kroužek.

4. otázka „Navštěvuješ ještě jiný hudební kroužek?”

Jiný hudební kroužek navštěvovalo celkem 47 žáků. Všichni žáci hrají na hudební nástroj, 8 žáků chodilo i do hudební nauky.

5. otázka „Hraješ na hudební nástroj?”

Celkem 47 žáků se učilo hrát na hudební nástroj. Nejčastěji frekventované hudební nástroje jsou:

1. flétna – 26 x
2. klavír – 16 x
3. kytara – 5 x
4. keyboard – 4 x
5. housle – 3 x
6. klarinet – 1 x

6. otázka „Umíš zatancovat nějaký lidový tanec?“

Lidový tanec umí zatancovat 43 žáků. Opět se tu vyskytovaly stejné tance. 17 žáků napsalo, že umí polku, 12 žáků umí valčík. 3 žáci napsali Moravskou besedu, 25 žáků uvedlo jako tanec mazurku.

5. třídy	polka		valčík		mazurka		Moravská beseda	
	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci
ZŠ Rousínov 5.C	4	1	3	0	0	0	0	0
ZŠ Rousínov 5.A	1	0	2	0	5	1	0	0
ZŠ Habrovany	-	-	-	-	-	-	-	-
ZŠ Komořany	0	0	0	0	0	0	3	0
ZŠ Tučapy	1	0	0	0	0	0	0	0
ZŠ Drnovice	2	0	0	1	2	2	0	0
ZŠ Vyškov RHV	7	1	6	0	8	0	0	0
ZŠ Vyškov	0	1	0	0	1	0	0	0
celkem	14	3	9	1	11	2	3	0

Tab. 3 Lidový tanec v 5. třídách

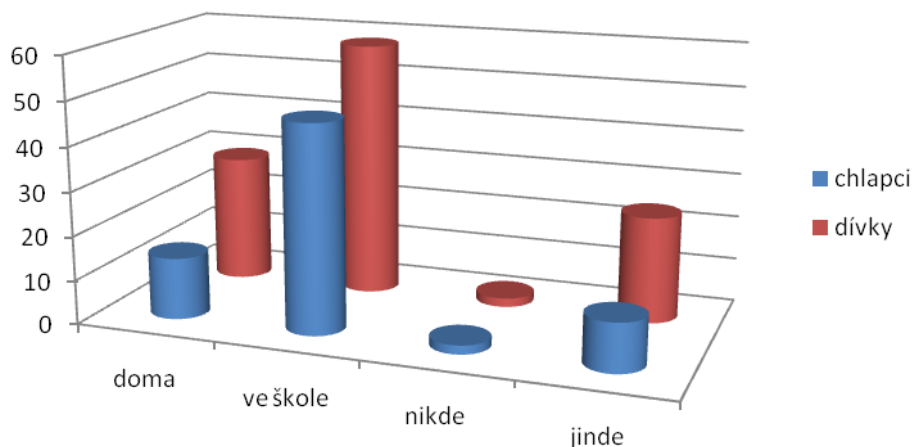
7. otázka „Co si představuješ pod pojmem lidová píseň?“

Objevovaly se podobné odpovědi jako u žáků 4. tříd. Převahu měly odpovědi: neznáme autora, nevíme, kdo ji napsal. Několik žáků neznalo odpověď.

Vyskytovaly se různé přívlastky lidové písně: je smutná, pomalá, veselá s rytmem, hodně stará, zpívá se česky, je spojena s lidovou tradicí, zpívá se na Moravě, slýcháme ji ve spojení s lidovým tancem, je určena pro starší lidi, vznikla před mnoha lety, je spojena s nářečím a s kroji, dechovka, koledy, zpívá se nespisovně. Velmi zajímavý byl názor jedné dívky, která napsala, že lidová píseň je: „Píseň, kterou by měli znát všichni a měli by ji mít rádi také všichni.“

8. otázka „Kde se s lidovou hudbou setkáváš?“

Setkání s lidovou písní - 5. třída

Graf 4 Setkání s lidovou písní – 5. třída

V pátých třídách se místo setkávání se s lidovou písní příliš nelišilo se čtvrtými třídami. Téměř všichni žáci se setkávají s lidovou písní ve škole, méně než polovina (43 žáků ze 116) doma, jinde uvedlo 35 žáků. V položce „jinde“ byla podobná místa: rádio (9 žáků), u prarodičů (4 žáci), v ZUŠ (12 žáků), v televizi (8 žáků), na koncertech, na hodech.

9. otázka „Učíte se ve škole zpívat lidové písně?“

I zde byly uvedeny písně lidové i umělé. Nepřevažovala píseň z žádného kraje. Hanácké písničky nebyly uvedeny.

Podobně jako ve čtvrtých třídách i v pátých třídách byl velký rozdíl mezi počtem písní ve sledovaných třídách. Nejvíce písní se zpívá v základní škole ve Vyškově ve třídě s rozšířenou výukou hudební výchovy a to dvacet čtyři písní. Nejmenší počet písní bylo pět písní.

Píseň zpívaná ve třech třídách byla Boleslav. Ve dvou třídách byly uvedeny písně Dobrú noc, má milá, Čerešničky, čerešničky, Bejvávalo, Ó, řebíčku zahradnický, Marjanko, Marjanko, Okolo Hradce, Černé oči, jděte spát. Některé třídy uvedly písně, které se v jiných třídách neobjevily, jako např. Andulko Šafářova, Já do lesa nepojedu, Na Brně verbujú, Na tu svatú Katerinu, Okolo Hradce, Petrovický zámek, Rybička maličká, Spadla mi šablička, Tancuj, tancuj, Teče voda, teče, Uhynula na salaši slanina, Utíkej, Káčo, utíkej, V kolaji voda, Znáám já jeden krásný zámek.

ZŠ Tučapy		ZŠ Komořany		ZŠ Rousínov	
Znám já jeden krásný zámek	2	Na Brně verbuji	2	Ej, lůčka, lůčka	6
Husličky	3	Spálila jsem hrách	1	70 sukeň mala	4
A vy páni muzikanti	1	Ovčáci, čtveráci	1	Nesem vám noviny	4
Uhynula na salaši slanina	1	Nestarej se, ženo má	1	Pásli ovce valaši	2
Hymna ČR	1	Já jsem z Kutné Hory	1	Dobrá noc	2
		Já mám doma trnku	1	Čtyři koně vraní	2
				ČR hymna	2

ZŠ Vyškov s RHV		ZŠ Vyškov bez RHV	
Petrovický zámek	23	Čerešničky	15
Čerešničky	21	Černé oči, jděte spát	10
Červené jablčko	18	Utíkej, Káčo	8
Teče voda, teče	15	O, řebíčku	8
Čtyři koně jdou	12	Boleslav	6
Černé oči, jděte spát	11	Bejvávalo	3
Spadla mi šablíčka	10	Já do lesa nepojedu	2
Koulelo se, koulelo	7	Kočka leze dírou	2
Boleslav	6	Ach, synku, synku	1
Dobrá noc	5	Okolo Hradce	1
Bejvávalo	5	Rybička maličká	1
Kdyby byl Bavorov	5	Tancuj, tancuj	1
Čížečku	3		
V kolaji voda	3		
Okolo Hradce	2		
O, řebíčku	2		
Pase ovčák ovce	2		
Marjánko	2		
Zazpívej slavičku	1		
Andulko Šafářova	1		
Když jsem já sloužil	1		
Na tý louce zelený	1		

Maličká su	1
Kdyby byla Morava	1

Tab. 4 Lidová píseň ve škole - 5. třídy

10. otázka „Učíte se k písničce taneční doprovod? K jaké písničce?“

Taneční doprovod k písničce ve výuce byl velice podobný doprovodu uvedenému žáky čtvrtých tříd. Pouze v pátých třídách ubylo tanečního provedení. Domníváme se a tuto naši domněnku někteří učitelé potvrdili, že s postupným dospíváním dětí ubývá jejich spontánnosti, a žáci pátých tříd už nechtějí tančit ve smíšených párech.

Žáci napsali písně lidové i umělé. Jediná píseň, která se vyskytla vícekrát, a to ve třech třídách, byla píseň Avignonský most. Další písně, ke kterým byl připojen taneční doprovod: Jedna, dvě tři, čtyři, pět, Zlatokop Tom, To máme mládež, Měla babka čtyři jabka, A vy páni muzikanti. Dále žáci uvedli samostatně tanec mazurka, polka, valčík, country tance.

11. otázka „Které další aktivity v hodině hudební výchovy kromě nácviku písni a pohybového zpracování děláte?“

V otázce zabývající se aktivitami v hodině hudební výchovy nás zajímalo, zda budou výsledky stejné, jako u čtvrtých tříd, tzn., jestli budou mít třídy ze stejných škol bohatší náplň hodiny. Opět se hojně objevily pohybové hry. Dalšími aktivitami byly: poslech, učení not, hra na některé nástroje, hádání písni, malování písni, referáty o zpěvácích, rytmicizace. Ve školách, kde žáci uvedli velké množství aktivit, to byly dále: učení not a pomlky, rytmicizace, skladatelé a jejich díla, poslech, tanec, rozvíčování hlasivek, správné dýchání, stupnice C dur, referáty o zpěvácích a hudebních skupinách. V 5. třídě s rozšířenou výukou hudební výchovy žáci mezi aktivity zařadili: hudební nauku, informace o hudebních skladatelích a jejich dílech, poslech, rytmicizace, referáty o známých zpěvácích, rytmický a hudební doprovod, tanec.

2. 3 Dotazníky pro učitele

Dotazník pro učitele obsahoval osm otázek. Otázky se týkaly využití lidové písně v hodinách daného učitele, ale i toho, jaké pomůcky, má pro výuku k dispozici. Některé školy nabízejí žákům i hudební kroužek, proto byla zařazena i jedna otázka z této oblasti.

Další otázka se týkala informací, které by učitel zařadil do hodiny nad rámec obsahové náplně předmětu. Pro hudební výchovu je časová dotace jedna hodina týdně. Proto není zřejmě snadné do hodiny kromě učiva zařadit informace nad rámec osnov.

Dotazník vyplnilo celkem 12 učitelů. Tento menší počet je dán tím, že někteří učitelé učí hudební výchovu ve více třídách.

1. otázka „Zařazujete do svých hodin lidovou tvorbu?“

Všichni učitelé potvrdili, že do hodiny hudební výchovy zařazují lidovou tvorbu.

2. otázka „Podle které řady učebnic ve školní hudební výchově učíte?“

Ve výuce pedagogové používají učebnice ze Státního pedagogického nakladatelství (4 učitelé), hudební výchovu z nakladatelství Fortuna (1 učitel), zpěvníky Já, písnička (5 učitelů). Učitelé ze Základní školy ve Vyškově a v Komořanech používají více učebnic, je to dle jejich vlastního výběru. V Komořanech vybírají učebnice podle písní, které se v nich vyskytují.

3. otázka „Kolik nových písní za rok s dětmi nacvičíte?“

Rozsah písní nacvičených za školní rok se pohyboval od 10 do 30. Jedna paní učitelka napsala, že každou hodinu nacvičuje novou píseň.

4. otázka „V jakém poměru zařazujete lidovou a umělou píseň?“

Poměr lidové a umělé písně byl různý. Ve většině tříd převažovala píseň lidová. Učitelé uváděli poměr 2 až 3 písně lidové ku 1 písni umělé. Ve dvou třídách odpovídala jedné písni lidové píseň umělá. Učitelé zařazují lidové písně i do ostatních hodin. Paní učitelka z Vyškova uvedla, že zařazuje lidovou i umělou píseň. Lidovou ale více, protože je kratší.

5. otázka „Zařazujete sami nad rámec obsahové náplně předmětu informace o lidovém umění? Jaké?“

Učitelé zařazují také informace nad rámec obsahové náplně předmětu. Pouze tři učitelé odpověděli záporně. Mezi další informace zařadili: regionální informace, výstavy, exkurze, knihovna, muzea, tradice, zvyky, koncerty. V Základní škole v Komořanech k nové lidové písni doplňují, odkud píseň pochází, jaké jsou v dané

oblasti kroje a nářečí. Ve Vyškově v páté třídě s rozšířenou hudební výukou zařazují také informace o vzniku a vývoji lidové písně a tance.

6. otázka a) „Propojujete písně s tanečním doprovodem? Které písně nejčastěji?“

Otázku zařazení tanečního zpracování k písni bylo možné porovnat s odpověďmi žáků. Všichni dotazovaní učitelé napsali, že taneční doprovod zařazují. Vytvářejí ho k písni lidovým i umělým. Pět učitelů přímo uvedlo častější spojení lidových písní s tanečním doprovodem. Dva učitelé uvedli kromě lidových i moderní písně, které jsou u žáků oblíbenější. Ve Vyškově ve třídě s rozšířenou hudební výukou se učí také country tance.

b) „Taneční doprovod volím: podle popisu z materiálů – svůj doprovod“

Většina dotazovaných učitelů volí taneční doprovod podle popisu z publikací, ale také si vymýšlí svůj vlastní doprovod. Dva učitelé se řídí jen popisem z literatury a dva si vymýšlí svůj vlastní doprovod.

7. otázka „Vedete nějaký hudební zájmový kroužek?“

Hudební kroužek vedou z 12 učitelů pouze dva. Paní učitelka z Vyškova vede zájmový kroužek hraní na flétnu, paní učitelka z Rousínova nacvičuje se žáky z devátých tříd polonézu na školní ples.

8. otázka „Máte ve škole speciální třídu pro výuku hudební výchovy? Jaké je vybavení hudebny?“

Učitelé měli u této otázky možnost zaškrtnout uvedené příklady hudebních pomůcek a vypsát další vybavení, které mají ve škole. Na výběr jsme zařadili Orffovy nástroje, magnetickou tabuli, video, klavír, hudební encyklopedie, magnetofon, zpěvníky, obrázky hudebních nástrojů nebo hudebních skladatelů, nahrávky lidové hudby, hlasové nahrávky. Základní školy v Komořanech, Drnovicích a Tučapech nemají speciální místnost pro výuku hudební výchovy. Čtvrtá třída v Rousínově je umístěná v budově, která také nemá místnost pro hudební výchovu. Přesto mají i v těchto školách podobné vybavení jako ve školách, kde mají samostatnou místnost pro hudební výchovu. Mezi vybavení, které v hodinách hudební výchovy mají učitelé k dispozici, zařadili všechny nabídnuté varianty, tedy: Orffovy nástroje, magnetickou tabuli, video, klavír, hudební encyklopedie, magnetofon, zpěvníky, obrázky hudebních nástrojů nebo hudebních

skladatelů, nahrávky lidové hudby, hlasové nahrávky. Dále učitelé doplnili flétny, kytary, mikrofony, keyboard, speciální dřevěné nástroje, televize, DVD, xylofon, metalofon.

2. 4 Závěry

Žákovské dotazníky ukázaly znalosti dětí o lidové písni. V dotaznících lze také postřehnout, jaký je zájem o hudební výchovu a o hudbu. Jen několik žáků uvedlo přesnou definici lidové písně, ale většina uvedla alespoň nějaký přívlastek, který k lidové písni patří.

Hudební kroužky navštěvuje malý počet dětí. Výsledek může být dán tím, že některé z dotazovaných škol jsou umístěny na vesnicích, kde nejsou základní umělecké školy a kroužky jsou obtížněji přístupné. Pokud žáci chodí do ZUŠ, navštěvují nejčastěji jen jeden kroužek. Výjimku tvoří ZŠ ve Vyškově třída s rozšířenou výukou hudební výchovy.

Žák, který uvedl alespoň jeden hudební kroužek, měl přesnější údaje v otázce o lidové písni. Tito žáci dále uváděli, že se s lidovou hudbou setkávají i doma. Přesto se nejčastěji setkávají s lidovou hudbou jen ve škole. Z propojenosti těchto otázek vyplývá, že pokud žáci chodí do kroužku, mohou mít hudební zázemí i doma a znalosti o hudbě mají daleko větší.

Otázka týkající se lidových písní probraných za školní rok ukázala, že spousta dětí si pamatuje pouze pár písní, zřejmě písně, které se učili v nejbližší době. Může to být dáno malým počtem opakování písní, nebo malou atraktivitou lidové písně pro dnešní děti.

V učitelských dotaznících jsme zjistili, že většina učitelů zařazuje do svých hodin lidové písně i lidovou tvorbu. Ne vždy mají k práci dostatečné pomůcky. V některých školách chybí učebnice pro hudební výchovu a učitelé mají k dispozici pouze zpěvníky Já, písnička. Vždy ale záleží na učiteli, jaký má k lidové písni vztah a jakými prostředky ji přiblíží svým žákům. Na vztahu k lidové písni se odráží počet lidových písní nacvičených s žáky za jeden školní rok. Z dotazníků vyplynulo, že většina učitelů zařazuje do hodin více písní lidových než umělých. Žáci se seznámí s písní, ale i s lidovými tradicemi a lidovou tvorbou, které s lidovou písní blíže souvisí. Děti mají možnost naučit se ve škole i doprovodný tanec k písni. Velká část učitelů střídá taneční doprovod, který si vymyslí s doprovodem podle materiálů.

Vedení zájmových kroužků uvedli pouze dva učitelé. Tento výsledek může být způsoben spíše malým zájmem dětí o hudební kroužek,

V závěru této kapitoly uvádím poznatky, které vyplynuly z osobního rozhovoru s paní učitelkou Ježovou, která učí na Základní škole s rozšířenou výukou hudební výchovy.

Základní škola Nádražní 5 ve Vyškově nese ve svém názvu – škola s rozšířenou výukou matematiky a hudební výchovy. Já jsem se zaměřila na hudební výchovu. Paní učitelka Mgr. Hana Ježová učí třídu s rozšířenou hudební výchovou. Ve školním roce 2008/2009 učila třídu 4. B. Ve třídě bylo zařazeno 31 žáků.

Škola existuje od roku 1908, rozšířená výuka hudební výchovy je zde od roku 1998. O hudební výchovu je velký zájem nejen ze strany rodičů, ale i dětí, protože pro děti předškolního věku i mladšího školního věku je přirozeností zpívat a tančit. Pokud chtějí rodiče své dítě zapsat do třídy s rozšířenou hudební výchovou, musí dítě projít přes talentové zkoušky, které obsahují zpěv písně, rytmizaci. Děti se musí už od první třídy zapsat do hry na nějaký nástroj. V první třídě to bývá nejčastěji flétna. Nyní ve čtvrté třídě hraje z 31 žáků 8 na flétnu. Dále se tu objevuje hra na klavír, kytaru, keyboard, altovou flétnu, housle. Děti mají možnost si vybrat, kam budou na hru na nástroj chodit. Mohou chodit do základní umělecké školy ve Vyškově. Další možností jsou kroužky, které probíhají v budově základní školy a provozují je tam učitelé ze Základní umělecké školy v Ivanovicích na Hané a učitelé ze ZUŠ p. Musila. Dále děti chodí do pěveckého sboru. Zde si mohou také vybrat mezi sbory ze ZŠ nebo sbory ze ZUŠ a ZUŠ p. Aleše Musila – Motýlek. Na základní škole působí tři sbory, které vedou učitelé hudební výchovy. Sbor pro 1. a 2. třídu se jmenuje Sluníčko, sbor pro 3. -5. třídu Notička, sbor pro 7. - 9. třídu Čtyřlístek. Sbor Notička vede p. Aleš Musil.

Paní učitelka Ježová zařazuje lidové písně nejen v hudební výchově, ale propojuje je vyučováním po celý den. Lidové písně jsou podle ní vhodnější, protože umělé písně mají příliš mnoho slov. Žáci z její třídy velice rádi zpívají a každou pěveckou aktivitu rádi přivítají. Přestože se Vyškovu říká „brána Hané“, žáci zpívají lidové písně z různých krajů. Na typické hanácké písně se nesoustředí. Hanácké nářečí už není tak časté. Proto žákům připadla písnička „Na té naší Hané“ směšná. Paní učitelka několikrát zařadila do vyučování hodinu, kdy se všichni snažili mluvit hanácky.

Žáci, kteří absolvují rozšířenou hudební výuku, mají určitě větší kulturní rozhled. Třídy navštěvují různé hudební akce a koncerty. Žáci tak mohou rozvíjet a prohlubovat své kulturně společenské chování.

3 Lidová píseň – projekt

V této kapitole se budeme zabývat lidovou písní a jejím možným využitím ve výuce. Uvedeme příklad projektu, který je možné na 1. stupni provést. V projektu využijeme lidovou píseň, prvky lidové tvorby a částečně lidové zvyky.

Žáci na prvním stupni základní školy se již od první třídy postupně seznamují s pojmem lidová píseň. Tento pojem je většinou spojen s lidovými tradicemi, lidovou hudbou, zvyky, případně místními zvláštnostmi.

Téměř v každé učebnici je jedna část, která se věnuje pouze lidové písni. Většinou je lidová píseň definovaná jako píseň, u které není možné zjistit, kdo je jejím autorem a kdo ji složil. V učebnici Hudební nauka jinak II. (Praha: Firma Bláha, 1993, str. 12) můžeme najít delší definici:

„Lidové písně vznikaly při práci, životních radovánkách i strastech. Proto jsou některé veselé a jiné zase smutné. Písně provázely člověka na každém kroku. Patří k tomu nejcennějšímu, co náš lid v minulosti vytvořil. Jsou staré jako lidstvo samo, nic neztratily na své svěžesti a na uměleckém půvabu. V lidových písních se projevuje hudebnost národa.“

K lidové písni jsou uvedeni také hlavní čeští a moravští sběratelé lidových písní. Objevuje se zde: František Sušil, K. J. Erben, aj.

Lidová kultura je součástí historie každého národa. Ať už se jedná o lidovou píseň, tance, slovesnost, či lidové zvyky. Vznikají a tradují se z generace na generaci.

Některé tradice se dodržují i v dnešní době a to zejména Vánoce, Velikonoce, v některých oblastech vítání jara, Smrtná neděle, Pálení čarodějnic. Ale setkáváme se také s tradicemi novými – např. svátek sv. Valentina, Hallowe'en. Ne všechny zvyky a tradice se dodržují. U mladé generace chybí někdy povědomí o tom, proč se některý zvyk drží. A proto máme ve škole možnost pracovat se žáky v této oblasti. Seznamovat je se zvyky, rozšiřovat jejich povědomí o lidové kultuře a působit jejich prostřednictvím i na rodiče.

Spojíme-li spolu pohyb s hudbou a slovesností, můžeme rozvíjet a podporovat všestranný rozvoj dětské osobnosti.

Seřazení zvyků a jejich popis se opírá o publikaci Dagmar Šottnerové Lidové tradice – původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry (2009).

Každý zvyk má svoji historii, se kterou bychom měli děti nejdříve seznámit. V tomto projektu nejsou doslova popsány všechny činnosti, které můžeme s dětmi dělat. Uvádíme jednotlivé zvyky, ze kterých si může učitel vybrat ty, které ho zajímají a které jsou adekvátní vzhledem k věku dětí v jeho třídě.

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět, Umění a kultura

Integrace mezi vzdělávacími obory: hudební výchova, tělesná výchova, výtvarná výchova, čtení, psaní.

Kompetence: komunikativní, k učení, pracovní, sociální a personální

Cíl: žák dokáže vyjmenovat alespoň jeden zvyk ke každému z probíraných českých svátků (Vánoce, Velikonoce, vítání jara)

3. 1 Silvestr a Nový rok

Poslední den v roce – Silvestr - se vzpomínalo na papeže Silvestra I. Zvyky spojené se Silvestrem: Na Silvestra chodily po staveních staré a chudé ženy. Byly nazývány „ometačky“. Měly na sobě černé šaty a na hlavě bílý šátek. Před vstupem do domu třikrát zaklepaly. Následovalo ometání plotny, které mělo zamezit všemu špatnému v následujícím roce.

V dnešní době pro nás nový rok začíná 1. ledna. Dříve to tak nebylo. Naši předci se řídili koloběhem přírody a nový rok pro ně začínal jarem, kdy se probouzela příroda. 1. leden se stal začátkem nového roku až v 15. století.

Na Nový rok se nikdo neměl hádat, rozčilovat se, zlobit, jinak by to tak bylo celý následující rok. Dodnes se na Nový rok říká: „Jak na Nový rok, tak po celý rok.“

Aby neuletělo štěstí, nesmělo se jíst nic z drůbeže. Naopak konzumací luštěnin byl pojištěn bohatý rok.

Pranostiky:

Jak byla na Silvestra voda a bláto, celý rok nenapadne zlato.

Novoroční noc světlá a tichá, bez deště a větru – dobrý rok.

Na Nový rok déšť, o Velikonocích sníh.

3. 2 Tři králové

Legenda o Třech kráľích je známá. Tři kráľové putovali do Betléma za Ježíškem, aby se mu poklonili a předali mu dary – zlato, kadidlo a myrhu – vonnou pryskyřici. Kráľové se jmenovali Kašpar, Melichar a Baltazar.

Zvyky: Na Tři krále (6. ledna) se odstrojoval stromeček, kterým se potom zatopilo v kamnech, a uvařila se slavnostní káva. Mladá děvčata si v ten den omývala obličej ve sněhu, aby měla bělostnou pleť. Celý rok měl být zdravý ten, kdo se celý ponořil do studené vody.

Tříkráľová obchůzka

Průvod se skládal ze tří dětí – kráľů. Za kostýmy jim sloužily dlouhé bílé košile a šerpy kolem pasu. Jednotliví kráľové se od sebe odlišovali barvou čepic. Kašpar měl červenou čepici, Melichar bílou a Baltazar černou čepici a tvář začerněnou. Smysl obchůzky byl podobný jako u jiných obchůzek a to přilepšení koledníkům. Koledníci chodili po jednotlivých domech a vykuřovali je kadidlem a kropili svčcenou vodou. Nad dveře psali svčcenou křídou nápis K + M + B a letopočet.

Pohybové ztvárnění písně Tři kráľové (Jurkovič, Batěková 2000)

Chlapci přestrojeni za tři krále Kašpara, Melichara a Baltazara se nachystají v zástupu v předem určeném rohu

1. sloka:

1. – 8. takt Chůze v zástupu po kruhu proti směru hodinových ručiček (vznosně kráčet, jeden krok připadá na jeden takt),
9. – 12. takt rozvinout zástup do rovné řady.

2. sloka:

1. – 4. takt Kráľové postupně vystupují z řady vpřed, Kašpar na slovo „šťěstí“, Melichar „zdraví“ a Baltazar „dlouhá léta“,
 5. – 8. takt všichni tři provádějí pomalou poklonu směrem šikmo vpřed vpravo,
 9. – 12. takt jako 5. – 8. takt, ale šikmo vpřed vlevo.
3. sloka: Přetočením za pravou rukou kráčejí v zástupu po prostoru za Kašparem.

Téma: Tři králové

TŘÍKRÁLOVÁ

1. My tři krá- lo-vé jde-me k vám, štěs-ti zdra- ví pře-

je-me vám, štěs-ti zdra- ví pře- je-me vám.

2. Štěsti, zdraví, dlouhá léta, my jsme k vám přišli z daleka.
3. Daleká je cesta naše, do Betléma mysl naše.
4. Copak ty tam černej vzadu vystrkuješ na nás bradu?
5. Slunce je toho příčina, že je má tvář opálená.
6. Kdybys na slunce nechodil, nebyl by ses tak opálil.
7. Slunce je drahé kamení od Kristova narození.
8. Herodes král z okna kouká, vidí tři krále z daleka.
9. Protrh se Josef ze spaní, pojal děťátko s Marií.
10. Utíkal s ním do Egypta, do toho slavného města.
11. Přebývejte s Kristem Pánem, až na věky věkův Amen.
12. A já černej vystupuju a nový rok vám vinšuju.
13. A my taky vystupujem a nový rok vám vinšujem.

Obr. 1 Noty písně Tři králové [40]

Pranostiky:

Na Tři krále – zima stále.

Na Tři krále mnoho hvězd – urodí se hodně bramborů.

3. 3 Masopust

Masopust byl předělem mezi zimou a jarem. Jeho délka byla každý rok odlišná, protože se určoval podle Velikonoc. Masopustní období začínalo po 6. lednu a končovalo v úterý před Popeleční středou. Masopust se slaví již od 9. století a slaví ho velká část Evropy. Je to oslava končící zimy a nadcházejícího jara, zdraví, úrody, hojnosti a blahobytu. K masopustu patřilo veselí, tanec a zpěv, jídlo a pití, legrace.

Masopust byl rozdělen na několik dnů. Hlavními dny byly:

„Tučný čtvrtek“ – v ten den se většinou konaly zabijačky, peklo se maso. Kdo se hodně najedl a napil, ten měl v dalším roce plno síly a zdraví.

„Taneční neděle“ – konaly se tancovačky, plesy a speciální krajové zábavy (mužský bál, babský bál, apod.).

„Maškarní úterý“ – průvod masek a maškar byl hlavním znakem tohoto dne. Masky šly po jednotlivých staveních, kde tancovaly a zpívaly. V každém stavení dostaly koledu.

Hlavními a nejdůležitějšími maskami byla maska medvěda, kobyly, báby, která nosívala na zádech nůši s dítětem, nevěsta, za kterou se většinou převlékali muži, různé masky řemeslníků, tzv. brůna – maska, ze které měl jít strach, částečně žirafa, koza nebo velbloud, kominík, smrt. Před všemi maskami chodil vepředu Laufr, který měl za úkol zjistit, zda bude průvod přijat ve stavení. Laufrova maska byla z kousků barevných látek. Podle toho se mu také říkalo Strakatý.

Přikládáme masopustní píseň (Jurkovič 2000), kterou můžeme s dětmi nacvičit a doplnit pohybem.

Skákej, medvěde

Upravil: Pavel Jurkovič

Rázně

C F C F G7 C

Zpěv

Ská - kej, me - dvě - de, čert pro tě je - de,

Fl.

Met.

Tymp.

C G G7 C G7

s drá - to - va - ným mě - chem sto - jí za o - ře - chem, s drá - to - va - ným ta - lí - řem

C C F C G7 C

bu - deš v pek - le ma - lí - řem, hu - ja, hu - ja - já, bá - by do chlí - va.

Obr. 2 Noty písně Skákej, medvěde [21]

Pranostiky:

Masopust na slunci – pomlázka u kamen.

O masopustním úterku musí hospodyně a hospodář hodně tancovat, aby jim vyrostl dlouhý ječmen a veliké brambory.

Jsou-li o masopustě dlouhé rampouchy, je úrodný rok na mouchy.

3. 4 Vítání jara

S vítáním jara je spojeno loučení se zimou a vynášení smrtky. Následující text se bude těmto zvykům věnovat.

S kalendářním nástupem jara a jarní rovnodenností je spojen prastarý obyčej vynášení Smrtky a vítání jara. Souvisí s pohanskými rituály. S církevními svátky nemá nic společného.

Písemné zmínky o tomto zvyku pochází až ze 14. století a v některých krajích se zachoval dodnes jako zábava dětí a mládeže, přičemž magičnost rituálu ustoupila do pozadí.

Končící zimu představovala loutka, která měla různá jména (Mařena, Morena, Smrtka, Smrtholka apod.). Byla vyrobena z dřevěného kříže obaleného senem, slámou, a navlečená do ženských šatů. Figura smrtky – Zimy se přizdobovala vyfouknutými vejci a mašlemi.

Děti ji vynášely za vesnici, kde ji buď hodily do vody, nebo spálily, aby zima předala vládu jaru. Průvod dětí v čele se Smrtkou doprovázel zpěv a říkadla.

Výroba Smrtky

- připravíme a stlučeme dřevěný kříž
- do bílého plátna se vytvarují ze sena koule, cípy se přitáhnou k tyčce a omotají provázkem (drátkem), tak vznikne hlava Smrtky, na kterou je možno uvázat šátek
- kratší tyčky – na ruce obalíme slámou, ovážeme provázkem (drátkem)
- větší svazek slámy přivážeme na delší tyčku – to bude tělo Smrtky, v pase můžeme slámu svázat,
- je možné Smrtku navléct do plátěného oděvu, děti jej mohou dekorovat barvami (barvy na textil, temperové barvy, barevné tuše),
- na hlavu namalujeme obličej (barevné tuše, krycí barvy)
- na krk smrtce můžeme uvázat korále z vyfouknutých vajíček, které jsou navlečené na drátě,

- Smrtku můžeme také ozdobit fábory z krepového papíru nebo stuhami, které mohou žáci také dozdobit různým dekorem.

Lidová slovesnost

Říkadla: (říkadlová melodie)

Nesem, nesem Smrtku
k zelenému čtvrtku,
až tu Smrtku odnesem,
nové léto přinesem.
Smrt jsme vám odnesli,
nové léto přinesli.
Smrtolinko smrtelná,
kdes tak dlouho byla?
U studánky, u hlubánky
ruce, nohy myla.
Smrtolinko smrtelná,
čímś je utírala?

Červeným šátečkem,
zeleným lístečkem.
Smrt plave po vodě,
nové léto k nám jede,
s červenými vejci,
žlutými mazance.
Buďte, páni veselí
na tu smrtnou neděli.
Zimu jsme vám odnesli,
nové léto přinesli.
vítej léto líbezné,
obilíčko zelené.

Básničky a písničky, které můžeme v tomto období nebo při vynášení smrtky využít.

Přišlo jaro do vsi,
kde jsi, zimo, kde jsi?
Byla zima mezi náma
a včil už je za horama.
Hu, hu, hu,
jaro už je tu.

Zimo, zimo, táhni pryč,
nebo na tě vezmu bič,
odtáhnu tě za pačesy,
za ty hory, za ty lesy,
až se vrátím nazpátek,
svléknu zimní kabátek.

3. 5 Velikonoce

Velikonoce jsou hlavními svátky jara. Jsou památkou na umučení a vzkříšení Krista. Velikonoce slavíme po jarní rovnodennosti, první neděli po jarním úplňku. Takto určená neděle může být od 22. března do 25. dubna. Předvelikonoční čas začíná Popeleční středou. Po ní následuje čtyřicet dní půstu.

V tomto čase má každá neděle svoje jméno a svoje vlastní zvyklosti.

První neděle postní – „Černá“

V době půstu nosily ženy tmavé oblečení a černý šátek

Druhá neděle postní – „Pražná“

Nazývala se podle tradičního jídla „pražmy“ (pokrm z praženého nedozrálého obilí).

Třetí neděle postní – „Kýchavá“

Lidé věřili, že kolikrát kýchnou, tolik let ještě budou naživu.

Čtvrtá neděle postní – „Družebná“

V tento den bylo povoleno zejména mládeži lehce porušit přísný půst a sejít se a povесelit se.

Pátá neděle postní – „Smrtná“

Pojí se s ní zvyk vynášení Smrti. Někde tento zvyk znamená vyhánění zimy.

Šestá neděle postní – „Květná“

V tuto neděli bylo zvykem přinášet „létéčko“, někde „lító“. Byl to živý stromek, který byl ozdobený nahoře panenkou z hadříků, řetězy ze slámy, vejdušky na šňůrce. Lító bylo symbolem jara a života. Mládež chodila se stromkem po vesnici po koledě.

Následoval poslední týden před Velikonocemi Pašijový týden.

Modré pondělí a Žluté úterý byly určeny k úklidu v domácnosti.

Kdo se na *Škaredou středu* zamračil, mračil se pak celý rok.

Na *Zelený čtvrtek* je zvykem připravovat jídla za zelené zeleniny. Člověku to zajistilo zdraví. Ráno naposledy zazvoní zvony a umlknou až do Bílé soboty. Říká se, že zvony odletěly do Říma. Zvonění zvonů bývalo nahrazováno hlukem řehtaček, hrkaček valch a bukálů. Díky hluku se z domů vyhnalo všechno zlé i hmyz a myši.

Velký pátek byl dnem ukřižování Krista, den smutku. Lidé se brzy ráno omývali v potoce a chránili se tak před nemocemi. Věřilo se, že se otevírají skály a vydávají poklady. Nesměly se půjčovat věci z jiných domácností, protože mohly být očarovány.

Na *Bílou sobotu* se zvony vrací z Říma a opět se rozezvučí.

Velikonoční neděle je den zmrtvýchvstání Krista. V kostelech se světily pokrmy a každý obyvatel domu dostal posvěcené jídlo.

Velikonoční pondělí je dnem, kdy chlapci chodí s pomlázkami. Pomlázka znamenala předání síly, zdraví a svěžesti.

Velikonoční svátky mají několik důležitých symbolů, které jsou pro děti důležité.

Pomlázka – chlapci, muži jí šlehali děvčata a ženy. Měly to být narašené vrbové proutky. Proutky v sobě měly omlazující a uzdravující sílu, která šleháním přecházela na člověka. Koledníci za vyšlehání dostali od děvčat malovaná vajíčka nebo pentli na pomlázku.

Vajíčko – je symbol úrody a stále se opakujícího života. Dívky vajíčka malovaly různými barvami. Každá barva měla svůj význam. Zelená – zeleň přírody, červená – láska a proudící krev, žlutá – slunce, hnědá a černá – temná země. Vajíčka se zdobila několika způsoby: nalepováním slámy (zejména na Hané, z rozstříhaných stébel slámy se vystřihují ornamenty, které se pak lepí na barevné vajíčko), vyškrabáváním (do obarvených vajíček se nožem nebo pilníkem vyškrabávají vzory), vosková batika (špendlíkem se na čisté vajíčko nanáší vosk, s voskovými vzory se vajíčko ponoří do vlašné barvy), odrátování (vajíčko se oplétá drátkem, nejlépe měděným), zdobení děrováním (vajíčko musí být předem namočeno ve vápenatém roztoku, aby skořápka změkla a pak se do něj malým pilníčkem dělají dírky).

Velikonoční říkadla (Šottnerová 2009):

Paní kmotra, slyšte chásku,
přicházíme na pomlázku,
opentlené žilky máme,
kdo nám nedá, uhlídáme!
Paní kmotra, nemeškejte,
barevná vajíčka dejte,
jestli jste jich nebarvila,
také jsou nám bílá milá,
schováme je pěkně v ranci,
srovnají se tam s mazanci.

Říkadlo z Moravy, které se říkalo při
hrkání.

Vzkázali vás pozdravovat naši páni,
abyste nám něco dali za hrkání.
Šak my sme sa nahrkali,
až nás ruky rozbolely.

Pranostiky:

Je-li Zelený čtvrtek bílý, tak je léto teplé.

Když na Velký pátek hřmí, na poli se urodí.

Omrzne-li na Velký pátek stromový květ, nebude ten rok ovoce.

Prší-li v noci na Bílou sobotu, bude v létě nouze o vodu.

3. 6 Filipojakubská noc

Filipojakubská noc se nazývá podle apoštolů Filipa a Jakuba. Tradice s nimi ale nemá nic společného, pouze konání v noci z 30. dubna na 1. května. Lidé ve středověku si mysleli, že tuto noc jsou zlé síly mocnější. Hlavní postavou v této tradici byl ďábel, který lidem škodil skrze čarodějnice.

U nás se této tradici říká Pálení čarodějnic. Lidé věřili v moc ohně a pálením čarodějnic – znaku zla – očišťovali sebe, přírodu a zvířata. Na obranu před zlem si vymysleli spoustu způsobů, jak se chránit. Jedním z nich byl váček se směsí různých bylinek, které chránily před nemocemi, uřknutím apod. Dalším způsobem byla všelijaká zařikání a modlitby. Aby se čarodějnice nedostaly do příbytků lidí, před vrata dávali drny trávy. Věřilo se, že čarodějnice mohla do domu vstoupit až potom, co spočítala všechna stébla. Protože jich bylo moc, počítání trvalo až do svítání a tehdy už čarodějnice ztratila svoji moc.

Pranostiky:

Na Jakuba a Filipa zelená se každá lípa.

Na Filipa Jakuba chrousti-li hučí, o Martině studený vítr fučí.

Prší-li na svatého Filipa a Jakuba v noci, bude úrodný rok.

4. 7 Dožínky

Na Dožínky se slavila sklizeň obilí, které bylo pro lidi velmi důležité. S velkou slávou odváželi z pole poslední svazek obilí, který nejdříve vyzdobili květinami a provázeli ho do stodoly s muzikou.

Hlavním znakem slavnosti byl dožínkový věnec, který byl vyrobený z obilných klasů. Mohly se do něj вплést i polní květiny, bylinky. Ozdobený byl barevnými stuhami. Dívka z vesnice tento věnec předávala hospodáři nebo vrchnosti.

Když se následující rok obilí z věnce smíchalo s ostatním obilím, mělo to zaručit dobrou úrodu.

Pranostiky:

Prší-li na prvního května, bývá málo žita a sena.

Filipa Jakuba mráz – to obilí plný klas.

Svatá Markyta vede žence do žita.

Jestli myšky na Štědrý den nakoušou vdolek ze žitné mouky ponechaný přes noc na mlatě od svrchu, bude příští rok obilí drahé, jestliže od spodu, bude levné, a jestli z boku bude cena obilí průměrná.

4. 8 Svata Barbora

Svátek se slaví 4. prosince. Dříve tento svátek patřil ženám, které v bílých šatech nebo prostěradlech chodily po vesnici obdarovávat hodné děti a metlou hrozily na zlobivé. Nejznámější pověrou v tento den je řezání tzv. „barborek. Většinou to bývají větvičky z třešně. Zvyk byl určen pro dívky. Pokud jim větvička na Štědrý den vykvetla, znamenalo to, že se do roka vdají.

Pranostiky:

Jaké je počasí na svatou Barboru, takové bývá až do Vánoc.

Je-li na den svaté Barbory mnoho jinovatky na stromech, bude hodně ovoce v budoucím roce.

4. 9 Svatý Mikuláš

Postava svatého Mikuláše je jako jedna z mála historicky doložena. Byl velmi zbožný, všechn svůj majetek rozdal chudým.

Postavu svatého Mikuláše můžeme potkat už 5. prosince. V jeho družině bývá čert, který trestá neposlušné děti a anděl, který zastupuje dobro. Dříve děti Mikulášovi říkali modlitbičku, dnes říkají krátké básničky.

Pranostiky:

Na svatého Mikuláše už je zima celá naše.

Svatý Mikuláš splachuje břehy (pršívá).

4. 10 Vánoce

Vánoce souvisí s narozením Ježíše. Pro děti to znamená hlavně přinášení dárků. Můžeme děti seznámit a předvést jim různé vánoční zvyky, např. lití olova, krájení

jablka – jak bude člověk v následujícím roce zdraví, šupina pod talířem, zavěšené jmelí, zpívání koled, vyrábění Betlému, pouštění lodiček – jak dlouho bude člověk živ, apod.

Při oslavě Vánoc je možnost vyrábět s dětmi spoustu vánočních výrobků. Podle výtvarné pokročilosti dětí můžeme vybírat ze spousty námětů. Znamé jsou vánoční svícny z jablek, ozdobené sušenými plody, z citronu si mohou vyrobit krásné zlaté prasátko, při malování zimní krajiny můžeme děti nechat inspirovat malířem Josefem Ladou a jeho zobrazeními zimy. U výroby ozdob na vánoční stromeček můžeme dětem pouze přichystat různé pomůcky a nechat pak pracovat jen jejich fantazii. Další možností je vánoční cukroví a perníčky.

Při vyrábění vánočních ozdob nezapomene děti naučit vánoční koledy. Když poskládáme několik známých koled dohromady, vznikne nám pásmo, u které děti mohou vánoční příběh i zahrát.

Pohybové ztvárnění koledy Jak jsi krásné neviňátko. (Jurkovič 2000)

Na předejru písně se děti rozestoupí do dvou stran.

1. sloka:

1. – 8. takt Přichází Panenka Marie dozadu na střed, jako když nese v náručí nemluvně,

9. – 12. takt naznačuje pomalé houpání dítky,

13. – 16. takt pohyb se zastaví, výdrž.

2. – 4. sloka: Děti postupně „přicházejí s dary“ (jde pouze o pohybový náznak – např. jako když v ruce drží hrneček nebo přináší něco v zástěrce, hraje na hudební nástroj apod.), následuje výdrž v určité pozici. Vytvářejí tak obraz do kterého přibývají další a další postavy.

Jak jsi krásné neviňátko

Mírně

Zpěv

1. Jak jsi krás-né, ne - vi - ňát - ko, v pro-střed bí - dy
2. Já ti ne - su dvě ko - žič - ky, by za - hřá - ly

Fl.

Zv.1

Zv.2

Met.

G7 C F C G7 C

ne - bo - žát - ko. Před te - bou pa - dá - me, da - ry své sklá - dá - me.
tvé ú - dič - ky. Já zas tro - chu mlíč - ka, by kvet - la tvá líč - ka.

3. Já ti nesu veselého
beránka ze stáda svého,
s ním si můžeš hrát,
libě žertovat.

4. A co my ti nuzní dáme,
darovat co nemáme.
My ti zadudáme,
písně zazpíváme.

Obr. 3 Noty píseň Jak jsi krásné neviňátko [21]

Závěr

Lidová píseň je velice důležitá pro rozvoj dítěte. Při pravidelném zpívání doma upevňuje vztahy mezi dětmi a rodiči. Lidová píseň nám také pomáhá zařadit se do určitého kraje, mít povědomí o místních zvyklostech. Posiluje hrdost na místo, ze kterého pocházíme.

Diplomovou práci jsem zaměřila na lidovou píseň na Rousínovsku. V teoretické části se můžeme dočíst o lidové písni a jejím rozdělení. Téměř každý autor písničky o lidové písni ji dělí na odlišné druhy a každý má také jiný počet druhů lidové písničky. Na Rousínovsku jsem se zúčastnila několika zvyků a poslouchala, jaké písničky se při nich zpívají, zda jsou lidé ovlivněni místem odkud jsou, tedy zda převažují písničky z Hané a Brněnska. Zjistila jsem, že v dnešní době se lidové písničky zpívají, ale je to už směs ze všech různých krajů, žádný kraj nepřevažuje. V kapitole zabývající se folklorními soubory se ukázalo, že v Rousínově folklorní soubor není, ale v jeho blízkosti se jich několik vyskytuje. Přesto má Rousínov bohatou nabídku pěveckých sborů, které se pravidelně zúčastňují tamního kulturního života. Veřejně známých sběratelů z Rousínovska je málo. Hlavním sběratelem lidové písničky je rousínovský rodák František Sušil.

Do praktické části jsem využila metodu dotazníků. Dotazníky byly určeny pro žáky a také pro jejich učitele. Rozdala jsem je v základních školách v okolí Rousínova a jako vzdálenější školu jsem si vybrala základní školu ve Vyškově, která má rozšířenou výuku hudební výchovy a matematiky. Bylo zajímavé porovnat rozdíly mezi dětmi z běžných tříd a dětmi ze tříd s rozšířenou výukou hudební výchovy. Děti na prvním stupni základní školy lidovou píseň zpívají rády, ale znalostí o ní mají méně. Také hudebních kroužků bylo málo. Nejvíce informací o lidové písni a nejvíce hudebních kroužků bylo ve třídách s rozšířenou výukou hudební výchovy. Z učitelských dotazníků vyšli menšinově učitelé, kteří upřednostňují lidovou píseň.

Do druhé poloviny praktické části jsem uvedla, s jakými definicemi lidové písničky se děti mohou setkat ve škole ve svých učebnicích. Bohužel v málokterých učebnicích jsou informace o lidové písni více rozvedeny. Proto jsem zde uvedla projekt, který se věnuje lidovým zvykům, které můžeme s dětmi provozovat i ve škole. Uvádím zvyky v průběhu celého roku. Ke každému ze zvyků je napsáno, jak se v dřívějších dobách

dodržoval. Tento projekt může částečně napovědět, jak děti s lidovými zvyky seznámit. Zvyky, které jsou pro ně nové je určitě mohou zaujmout.

Diplomová práce splnila mé základní představy. Zjistila jsem kolik písní z mého kraje pochází a kolik je krásných, ale už téměř zapomenutých lidových zvyků. V mé učitelské praxi rozhodně dodržování alespoň některých zvyků zařadím.

Resumé

Diplomová práce „Lidová píseň na Rousínovsku a její využití ve školní praxi“ se zabývá lidovou písní a jejími podobami na Rousínovsku. Je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části jsou uvedeny definice lidové písně a její dělení podle různých autorů. Dále je zde doplněno s jakými formami lidové písně se můžeme setkat na Rousínovsku. Práce uvádí jaké se zde udržují zvyky, jaká je možnost navštěvování folklorních souborů a pěveckých sborů. Z Rousínovska a jeho okolí pochází několik sběratelů lidové písně.

V praktické části je projekt zabývající se lidovými zvyky. Projekt slouží jako pomocník pro učitele. V projektu je výčet lidových zvyků. U každého je uvedeno, jak se onen zvyk v dřívějších dobách dodržoval, co všechno k němu patřilo, jak se lidé chovali. Můžeme zde nalézt zvyky ke každému ročnímu období, nejznámější zvyky, které udržujeme dodnes i některé opomenuté.

Summary

The thesis „Folk song from Rousínov and its application in school practise is engaged in folk song and its schape on Rousínov. Is dividend into trheoretical and practical parts.

The theoretical part provides definitions of folk song and its division according to different authors. Then there is added to such formo f folk songs can be found at Rousínov. The paper prezent how to maintain the traditions here, chyt is the posibility of attending folk groups and choirs. From around Rousínov dones a few collectors of folk songs.

The practical part of the project is dealing with folk traditions. The project serves as an assistant teacher. The project is a list of folk customs. For each set, as that is the custom in earlier times, comply with what belonged to him, how people behave. We can find the customs of each season, the best known practices that we maintain to this day, some missing.

Literatura

- 1) Bláha, B. *Hudební nauka jinak II*. Praha: Firma Bláha, 1993. 59 s. ISBN 80-901063-6-6.
- 2) Blahutková, M., Mikulicová, L. *Využití říkadel v hudebně pohybové výchově na I. stupni základní školy*. Brno: oddělení tělesné výchovy CDVU MU, 1995. 35 s.
- 3) Battěková, L., Jurkovič, P. *Neseme, neseme májíček Jarní a letní písně v hudbě a pohybu*. 1.vyd. Praha: Muzikservis, 2000. 54 s. ISBN 80-86233-10-3.
- 4) Bonuš, F. *Lidová píseň a její tradice*. 1. vyd. Praha: Státní osvětové nakladatelství OSVĚTA, 1952. 45 s, s. 23.
- 5) Brandl, V. *Kniha pro každého Moravana*. 2. vyd. Brno: Matice moravská, 1892. 414 s.
- 6) Čáda, F., Janák, J., Hladký, S. *Rousínov dějiny a socialistická přítomnost*. 1. vyd. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1982. 382 s.
- 7) Černík, J. *Vonička lidových písní z Brněnska: ze sbírek Františka Sušila, Františky Kyselkové, Františka Svobody*. 1. vyd. Praha: Národní nakladatelství Orbis, 1951. 65 s.
- 8) Černý, N. *Vlastivědný sborník pro mládež župy olomoucké Ročník 1*. Kroměříž: Učitelské jednoty
- 9) Frolcová, V. *František Sušil (1804-1868): odkaz a inspirace*. 1.vyd. Rousínov: Praha: Město Rousínov, 2004. 222 s. ISBN 80-85010-65-8.
- 10) Hlavinka, A. *Zvukové malůvky v národní písni: z lidové dílny písňové*. Praha: 1898. 60 s.
- 11) Hlavinka, A. *O původu národní písně: pohled do lidové dílny na písně: na doklad a výklad vloženo 83 písní s nápěvem*. Praha: Cyrillo-Metodějská knihtiskárna, 1897. 104 s.
- 12) Hlavinka, A. *Hanácky věde a dovico*. Olomouc: knihkupectví a nakladatelství A. Tomka v Olomouci, 1917. 198 s.,
- 13) Hrabalová, O. *Na bučovském poli Lidové písně z Bučovicka a Slavkovska*. Vyškov: Okresní kulturní středisko Vyškov, 1990. 237 s.
- 14) Jančář, J. s kol. *Lidová kultura na Moravě*. Brno: Ústav lidové kultury ve Strážnici a Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2000. 373 s. ISBN 80-86156-31-1.
- 15) Jenčková, E. *Hudba v současné škole – výběrová řada – Hudební nadílka*. Nová Paka: FTČ Nová Paka, 2000. 55 s. ISBN 80-902808-0-3.

- 16) Jelínková, Z. *Lidový tanec z Královopolských Vážan a Habrovan na Rousínovsku*. Vyškov: Městské kulturní středisko Vyškov, 2000. 36 s.
- 17) PhDr. Jordán, F. *Bibliografie okresu Vyškov*. 1. vyd. Vyškov: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Muzeum Vyškovska ve Vyškově a Státní vědecká knihovna v Brně, 1980. 256 s.
- 18) dr. Jordán, F. *80 let muzejní práce na Vyškovsku 1893-1973*. 1. vyd. Brno: Muzejní spolek ve spolupráci s Muzeem Vyškovska ve Vyškově, 1975. 214 s.
- 19) Jurkovič, P. *Lidová píseň ve škole*. Praha: Muzikservis, 2000. 64 s. ISBN 97-580607-12.
- 20) Jurkovič, P. *Hudební nástroj ve škole*. Praha: Muzikservis, 2000. 65 s. ISBN 98-580607-12.
- 21) Jurkovič, P., Batěková, L. *Bude zima, bude mráz*. 1. vyd. Praha: Muzikservis, 2000. 60 s. ISBN 80-86233-12-X, s. 39, 50.
- 22) Komárek, J. *Naši rodáci a krajané- Čtení o našich význačných rodácích a krajanech pro školy obecné a měšťanské, pomocná učebnice přihlížející k místním a krajovým potřebám kraje vyškovského*. Rousínov: knihtiskárna Fr. Kusáka ve Vyškově n. M., 1934. 169 s., s. 61.
- 23) Kuča, K. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI. díl Pro-Sto*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004. ISBN 80-7277-040-3.
- 24) Kurková, L. *Říkáme si, zpíváme si, hrajeme a tančíme*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973. 104 s.
- 25) Mátlová-Uhrová, L. *Taneční hry dětí na Hané*. 2. vyd. Prostějov: DUHA – Kulturní klub u hradb v Prostějově ve spolupráci s Hanáckým folklorním sdružením se sídlem v Prostějově, 2002. 87 s.
- 26) Mátlová-Uhrová, L. *Lidové tance a taneční hry z Hané I. Ze života lidu na Hané*. 1. vyd. Prostějov: Okresní kulturní středisko v Prostějově, 1979. 75 s.
- 27) Mlateček, K., Škvírová, M. *Křenovice*. 1. vyd. Křenovice: Obec Křenovice, Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Vyškov, 2005. 477 s. ISBN 80-86931-09-9.
- 28) Mgr. Nádvorníková, H. *Svátky a významné dny v programu MŠ*. Praha: Nakladatelství Dr. Josefa Raabe, s. r. o., 2007. 126 s. ISBN 80-86307-32-8.
- 29) Pajer, J. *Svět lidové písně*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1989. 128 s., s. 22.

- 30) Dr. Poláček, J. *Lidové písně z Hané I. Prostějovsko*. 1. vyd. Brno: BLOK, 1966. 542 s.
- 31) Dr. Pospíšil, F. *Almanach hanáckého roku*. Přerov: Rolnické tiskárny v Brně, 1923. 135 s.
- 32) Seidel, J. *Národ v písni*. 2. vyd. Praha: -nakladatelství J. Mazáč, 1941. 419 s., s. 9, 14.
- 33) Prof. Stanislav, J. *O lidové hudbě, písni, tanci a lidové tvořivosti: hudebně-folkloristická příručka. Díl I*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1958. 178 s.
- 34) Sušil, F. *Moravské národní písně*. 5. vyd. Český Těšín: Agro/Mladá fronta, 1998. 792 s. ISBN 80-80-7203-096-5.
- 35) Svozil, J. *O Františku Sušilovi: ku stému výročí jeho narozenin*. Brno: 1904.
- 36) Škubal, R. *Hranice Hané: vymezení etnografického regionu*. Brno: 1995. 11 s.
- 37) Šottnerová, D. *Lidové tradice*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2009. 253 s. ISBN 978-80-7346-096-9.
- 38) Šottnerová, D. *Velikonoce Původ, zvyky, hry, pohádky, návody a náměty*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2004. 125 s. ISBN 80-7346-044-0.
- 39) Šottnerová, D. *Vánoce Původ, zvyky, koledy, hry a náměty*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2004. 117 s. ISBN 80-7346-033-5.
- 40) Šottnerová, D. *Zima Zvyky, obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy a hry*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2005. 119 s. ISBN 80-7346-059-9, s. 102.
- 41) Trojan, J. *Moravská lidová píseň: melodika – Harmonika: o harmonické struktuře lidové písně jako výsledku melodické složky*. 1. vyd. Praha: Supraphon, n. p., 1980. 224 s.
- 42) Uhlíková, L., Pavlicová, M. *Od folkloru k folklorismu: slovník folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 1997. 238 s. ISBN 80-86156-06-0.
- 43) Válka, M. *Dětská říkadla, hádanky a hry jihovýchodní Hané*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 1987. 39 s.
- 44) Válka, M. *Dětské výroční zvyky a obyčeje jihovýchodní Hané*. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 1989. 38 s.
- 45) Valový, E. *Lidová píseň*. 1. vyd. Brno: rektorát UJEP Brno, 1978. 86 s., s. 54.
- 46) Večerková, E. *Jarní obchůzka se stromkem na Moravě*.

- 47) Večerková, E. *Poznámky k vynášení smrtky na Moravě*.
- 48) Vondrušková, A., Vondruška, V. *Tradice lidové tvorby*. Praha: Arita, 1988. 191 s.
- 49) Vychodil, P. J. *František Sušil*. Brno: Papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1898. 379 s.
- 50) *Hudba Vyškovska*. Vyškov: Muzeum Vyškovska a Okresní osvětový dům ve Vyškově, 1968. 107 s.
- 51) *Hudební osobnosti Vyškovska*. Vyškov: Středisko kulturních služeb Vyškov, 1922. 17 s.
- 52) *Lidová píseň a hudební výchova*. Olomouc: Hanex, 1997. 189 s. ISBN 80-85783-16-9.
- 53) *Lidový oděv a tanec na Hané*. Přerov: Muzeum Komenského v Přerově, 1998. 290 s.
- 54) *Trnka: hanácký folklorní soubor Vyškov 30. výročí*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2005. 67 s. ISBN 80-7278-290-8.